

2 Markanvändningen sektorsvis

I detta kapitel redovisas arealuppgifter för olika typer av markanvändning och vatten i avsnitt 2.2–2.8. Dessa grupper delas i sin tur in i ett varierande antal undergrupper som redovisas i resp. avsnitt. Ytterligare uppgifter om markanvändningen och

bakgrundsförhållanden speciellt på kommunal nivå lämnas i bilaga 1. Beträffande beräkningsmetoder och säkerheten i uppgifterna hänvisas till respektive avsnitt. Källförteckning finns i bilaga 2.

2.1 Sammanfattning

Av landets total areal på 45 miljoner hektar upptar skogsmark med fjällbarrskog den dominerande andelen med 54 procent. Berg, fjäll och övrig mark inkl. täkter uppgår till 16 procent, myr till 11 procent, vatten till 9 procent, varav de fyra största sjöarna

utgör 2 procentenheter, jordbruksmark 8 procent samt bebyggd mark och tillhörande mark i form av trädgårdar, parkeringsplatser o.dyl. mellan 2 och 3 procent. *Tabellerna 5 och 6.*

Tabell 5 Markanvändningen omkring 1990. Ha

Län	Jordbruksmark	Skogsmark och mark med fjällbarrskog	Bebyggd mark och tillhörande mark ¹	Täkter ²	Myr	Berg, fjäll och övrig mark	Vatten	Totalt
Stockholms	115 280	297 000	92 100	1 100	11 000	132 290	29 780	678 540
Uppsala	180 770	404 000	34 350	250	17 000	62 540	19 400	718 290
Södermanlands	158 920	322 000	32 600	700	17 000	74 840	52 090	658 130
Östergötlands	267 770	624 000	45 450	650	22 000	96 410	106 680	1 162 880
Jönköpings	139 700	677 000	39 700	750	73 000	64 220	75 820	1 070 200
Kronobergs	89 380	646 000	29 300	750	55 000	25 320	96 590	942 350
Kalmar	185 650	730 000	41 450	900	25 000	134 020	49 530	1 166 560
Gotlands	97 080	134 000	13 850	600	10 000	58 490	3 240	317 250
Blekinge	51 430	192 000	20 050	300	3 000	27 330	10 930	305 050
Kristianstads	226 040	300 000	42 550	1 350	18 000	20 950	22 710	631 580
Malmöhus	341 680	82 000	54 200	600	4 000	11 340	9 190	503 030
Hallands	145 240	289 000	34 650	700	32 000	43 830	25 650	571 090
Göteborgs och Bohus	86 280	191 000	59 350	400	14 000	163 030	16 410	530 480
Älvsborgs	197 700	734 000	56 700	1 450	73 000	76 620	98 260	1 237 740
Skaraborgs	323 040	395 000	42 600	700	21 000	11 400	27 280	821 030
Värmlands	147 530	1 367 000	47 550	650	152 000	43 600	178 760	1 937 070
Örebro	128 090	598 000	36 250	800	57 000	31 700	78 250	930 110
Västmanlands	141 920	383 000	29 300	550	33 000	42 430	30 130	660 330
Kopparbergs	93 770	1 989 000	53 700	600	422 000	260 300	220 240	3 039 600
Gävleborgs	89 640	1 470 000	46 450	850	156 000	56 190	153 050	1 972 180
Västernorrlands	82 670	1 655 000	43 750	650	202 000	183 770	145 590	2 313 410
Jämtlands	66 200	3 000 000	35 700	500	851 000	990 950	475 360	5 419 700
Västerbottens	101 120	3 364 000	49 950	1 100	913 000	1 110 970	379 230	5 919 350
Norrbottens	59 750	4 491 000	50 000	700	1 764 000	3 525 610	697 520	10 588 590
Ej länsfördelat			80 000	15–20 000		30 000 ⁴		
De fyra största sjöarna ³							901 810	901 810
Hela riket	3 516 550	24 334 000	1 110 700	ca 35 000	4 945 000	7 120 850	3 903 500	44 996 400

1) Golfbanor, slalombackar och motionsspår är ej medräknade i bebyggd mark

2) Torvtäkter ej länsfördelade

3) Väner, Vättern, Mälaren och Hjälmaren

4) Golfbanor, slalombackar och motionsspår

Tabell 6 Markanvändningen omkring 1990. Procent av total areal

Län	Jordbruksmark	Skogsmark och mark med fjällbarrskog	Bebyggd mark och tillhörande mark	Myr	Berg, fjäll, täkter och övrig mark	Vatten	Totalt
Stockholms	17,0	43,8	13,6	1,6	19,7	4,4	100
Uppsala	25,2	56,2	4,8	2,4	8,7	2,7	100
Södermanlands	24,1	48,9	5,0	2,6	11,5	7,9	100
Östergötlands	23,0	53,7	3,9	1,9	8,3	9,2	100
Jönköpings	13,1	63,3	3,7	6,8	6,1	7,1	100
Kronobergs	9,5	68,6	3,1	5,8	2,8	10,2	100
Kalmar	15,9	62,6	3,6	2,1	11,6	4,2	100
Gotlands	30,6	42,2	4,4	3,2	18,6	1,0	100
Blekinge	16,9	62,9	6,6	1,0	9,1	3,6	100
Kristianstads	35,8	47,5	6,7	2,8	3,5	3,6	100
Malmöhus	67,9	16,3	10,8	0,8	2,4	1,8	100
Hallands	25,4	50,6	6,1	5,6	7,8	4,5	100
Göteborgs och Bohus	16,3	36,0	11,2	2,6	30,8	3,1	100
Älvsborgs	16,0	59,3	4,6	5,9	6,3	7,9	100
Skaraborgs	39,3	48,1	5,2	2,6	1,5	3,3	100
Värmlands	7,6	70,6	2,5	7,8	2,3	9,2	100
Örebro	13,8	64,3	3,9	6,1	3,5	8,4	100
Västmanlands	21,5	58,0	4,4	5,0	6,5	4,6	100
Kopparbergs	3,1	65,4	1,8	13,9	8,6	7,2	100
Gävleborgs	4,5	74,5	2,4	7,9	2,9	7,8	100
Västernorrlands	3,6	71,5	1,9	8,7	8,0	6,3	100
Jämtlands	1,2	55,4	0,7	15,7	18,3	8,8	100
Västerbottens	1,7	56,8	0,8	15,4	18,8	6,4	100
Norrbottnens	0,6	42,4	0,5	16,7	33,3	6,6	100
Hela riket	7,8	54,1	2,5	11,0	15,9	8,7 ¹	100

1) Inklusive de fyra största sjöarna. Dessa ingår inte i länsuppgifterna.

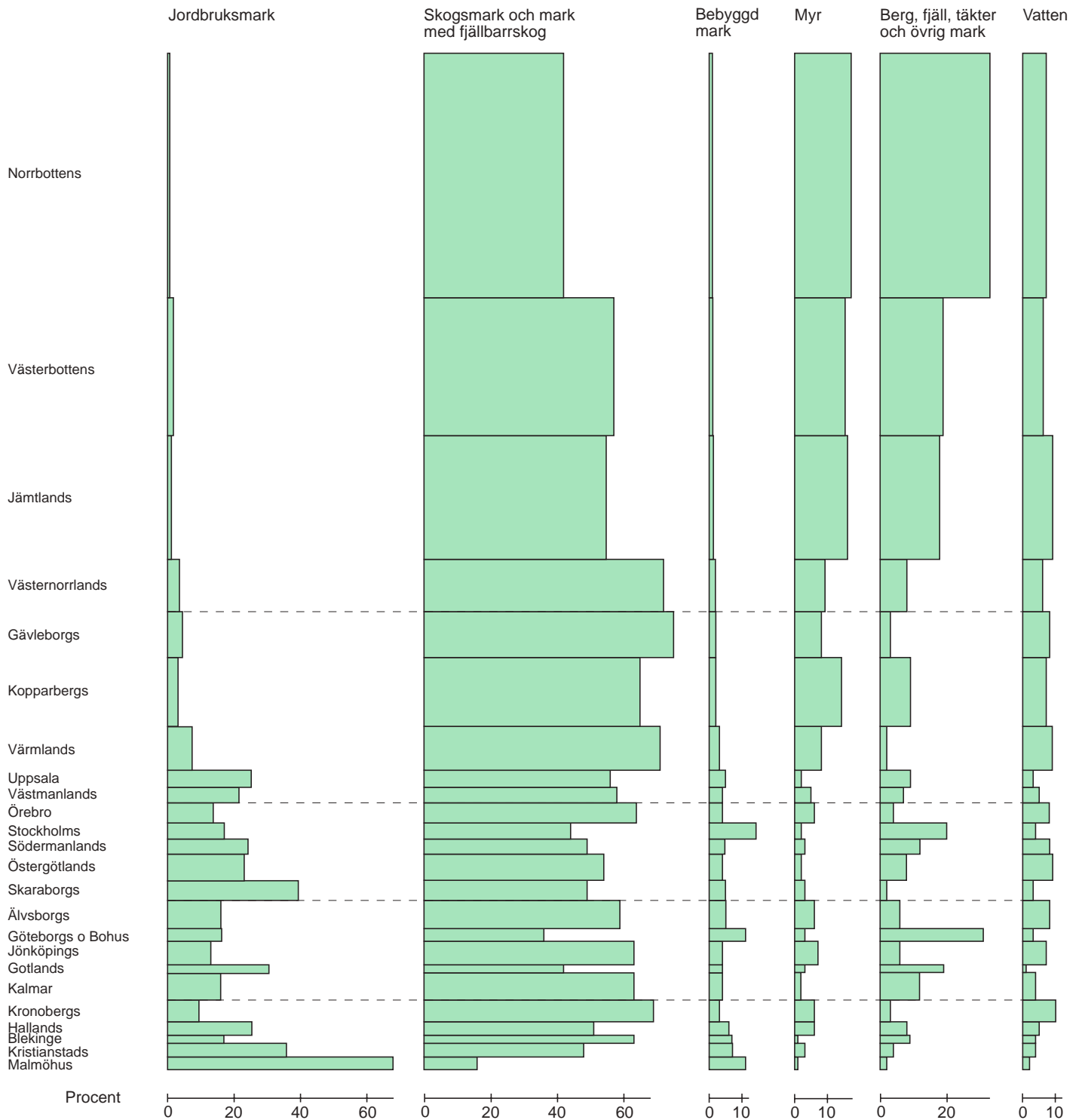
I tabell 6 och figur 12 redovisas markanvändningskategoriernas procentuella fördelning länsvis. I figur 12 är länen i möjligaste mån är uppställda från norr till söder. Höjden på respektive länsstapel är proportionell mot länets totala areal. Bredden på stapeln visar den procentuella andelen av markanvändningskategorin av totala arealen inom länet.

Av figur 12 framgår de höga andelarna jordbruksmark i Skånelänen och Skaraborgs län, skogsmark i södra Norrland och Smålandslänen, bebyggd mark i storstadslänen, myr i Norrland och berg, fjäll osv. i län med omfattande skärgård och i norra Norrland.

Någon enhetlig bild av förändringarna i markanvändningen i de olika markanvändningskategorierna under en och samma period går inte att få. Uppgifterna nedan är de som redovisas under resp. avsnitt. Sorten är hektar.

Period	1980–1990	1940/45–1990	1920/30–1990
Åkermark	- 100 000	- 800 000	
Skog			+ 800 000
Bebyggd mark	+30–35 000		
Myr		- 200 000	

Figur 12 Markanvändningen omkr 1990. Procent av total areal. Höjden på resp länsstapel är proportionell mot länets totala areal

2.2 Jordbruksmark

Endast 1,9 procent sysselsatta inom jordbruket 1990

1990 fanns det drygt 96 500 jordbruksföretag med mer än 2 hektar åker i landet, och ca 87 200 personer sysselsatta inom jordbruket. Siffran är dock något underskattad. Bl.a. är inte medhjälpande familjemedlemmar inräknade. 1945 sysselsattes drygt 600 000 personer jordbruket. Antalet jordbruksföretag var då 295 000.

Andelen sysselsatta inom jordbruket var 1990 högst i Gotlands, Skaraborgs samt Kristianstads län. Lägsta andelarna hade Stockholms län samt Göteborgs och Bohus län. *Figur 14*. Absolut sett fanns det största antalet jordbrukssysselsatta i Malmöhus län, och det lägsta antalet i Norrbottens län.

11 300 sysselsatta inom trädgårdsnärings

Inom trädgårdsnärings var 1990 ca 11 300 personer sysselsatta. Antalet fö-

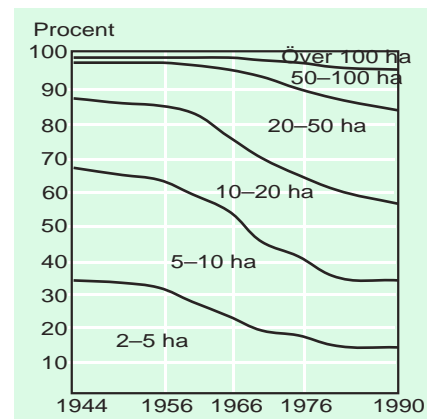
retag med trädgårdsodling var 4 600. De flesta av dessa ingår dock i de 96 500 jordbruksföretagen.

Flest sysselsatta inom trädgårdsnärings fanns det i Malmöhus län och Stockholms län med närmare 1 800 personer i vardera länet.

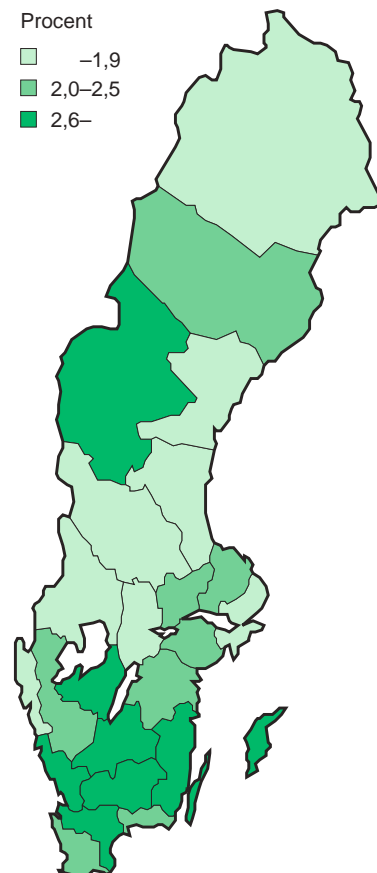
Kraftig minskning av jordbrukssysselsatta under 1980-talet

Jämförbara uppgifter saknas för att ange sysselsättningsutvecklingen inom jordbruket under 1980-talet, men en grov uppskattning ger en minskning på omkr. 35 000 personer – ca 23 procent. Under samma tid minskade antalet företag med upp emot 20 000. Det var företag med mindre än 20 hektar åker som stod för den kraftigaste minskningen. Antalet företag större än 50 hektar däremot ökade med drygt 10 procent under 1980-talet. *Figur 13*. Länsvisa uppgifter återfinns i tabell B 1 i bilaga 1

Figur 13 Andel jordbruksföretag i olika storleksgrupper 1944–1990.

Figur 14 Andel förvärvsarbetande inom jordbruk av det totala antalet förvärvsarbetande 1990

Åtta produktionsområden

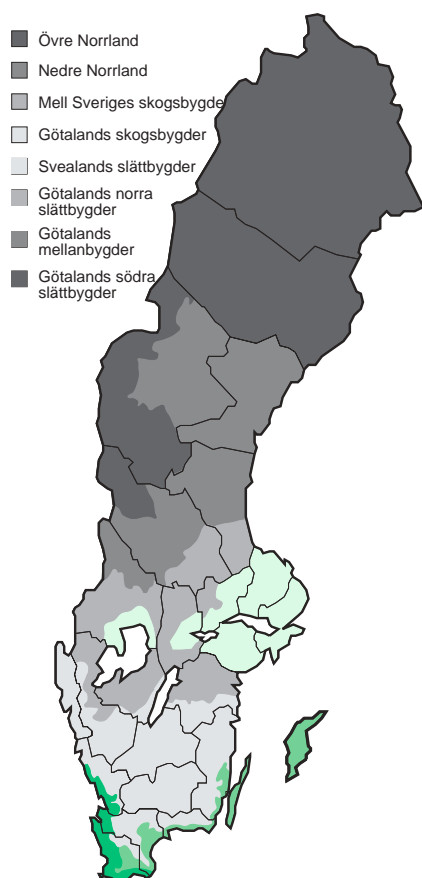
Inom jordbruksstatistiken redovisas ofta uppgifterna på åtta produktionsområden, vilka är uppbyggda utifrån s.k. naturliga jordbruksområden. *Figur 15.*

Malmöhus – jordbrukslänet

Den senaste lantbruksräkningen avser 1988. Det är dessa uppgifter som redovisas i *tabell 7.*

Jordbruksmarken (åkermark och betesmark) omfattar ca 3,5 milj hektar, vilket motsvarar 8,6 procent av landarealen (7,8 procent av totalarealen inkl. vatten). Av detta är 2,9 milj hektar åker-

Figur 15 Produktionsområden

mark och resten betesmark.

Den mesta åkermarken finns i Malmöhus, Skaraborgs, Östergötlands och Kristianstads län, där också andelarna

jordbruksmark av länets landareal är höga. *Figurerna 16 och 17.* Uppgifter kommunvis redovisas i *tabell B 16, bilaga 1.*

Tabell 7 Jordbruksmark (åkermark och betesmark) 1988

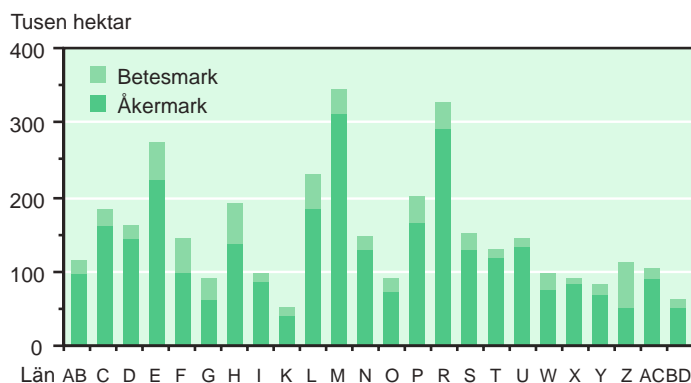
Län	Åkermark		Betesmark		Totalt	
	Areal, ha	Procent av jordbruksmarken	Areal, ha	Procent av jordbruksmarken	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	96 450	84	18 830	16	115 280	18
Uppsala	160 850	89	19 920	11	180 770	26
Södermanlands	139 870	88	19 050	12	158 920	26
Östergötlands	218 520	82	49 180	18	267 700	25
Jönköpings	95 190	68	44 500	32	139 700	14
Kronobergs	60 120	67	29 260	33	89 380	11
Kalmar	133 670	72	51 980	28	185 650	17
Gotlands	84 930	87	12 160	13	97 080	31
Blekinge	37 970	74	13 460	26	51 430	17
Kristianstads	181 840	80	44 190	20	226 040	37
Malmöhus	308 460	90	33 220	10	341 680	69
Hallands	127 020	87	18 220	13	145 240	27
Göteborgs och Bohus	70 640	82	15 640	18	86 280	17
Älvsborgs	162 040	82	35 660	18	197 700	17
Skaraborgs	287 030	89	36 010	11	323 040	41
Värmlands	127 460	86	20 070	14	147 530	8
Örebro	117 180	91	10 910	9	128 090	15
Västmanlands	132 300	93	9 620	7	141 920	23
Kopparbergs	74 550	80	19 220	20	93 770	3
Gävleborgs	79 750	89	9 880	11	89 640	5
Västernorrlands	66 260	80	16 410	20	82 670	4
Jämtlands	49 780	75	16 410	25	66 200	1
Västerbottens	88 320	87	12 800	13	101 120	2
Norrbottnens	47 950	80	11 800	20	59 750	1
Hela riket	2 948 150	84	568 400	16	3 516 550	9
Produktionsområden						
Götalands s:a slättb	360 043	93	25 935	7	385 978	
Götalands mellanb	326 606	81	74 289	19	400 895	
Götalands n:a slättb	464 476	90	53 662	10	518 138	
Svealands slättb	666 155	90	75 075	10	741 230	
Götalands skogsb	566 065	72	217 982	28	784 047	
Mellersta Sv skogsb	224 618	84	41 677	16	266 295	
Nedre Norrland	191 502	80	47 378	20	238 880	
Övre Norrland	148 681	82	32 406	18	180 987	

Definitioner

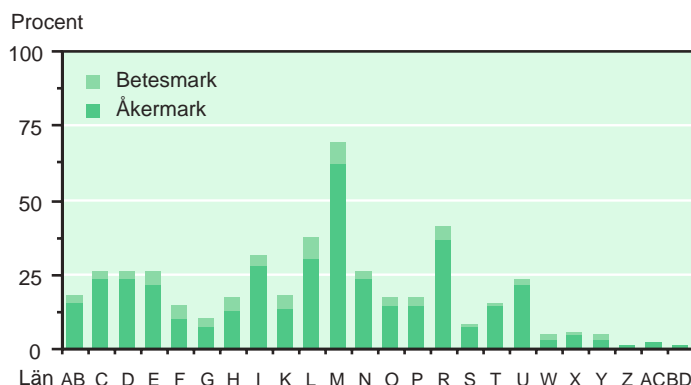
Åkermark. Mark som används eller lämpligen kan användas till växtodling eller bete och som är lämplig att plöjas.

Betesmark. Mark som används eller lämpligen kan användas till bete och som inte är lämplig att plöjas.

Figur 16 Åkermark och betesmark länsvis 1988. Tusen ha

Figur 17 Åkermark och betesmark 1988. Procent av landarealen

Närmare 50 procent av åkermarken används till spannmålsodling

Åkermarkens användning skiftar kraftigt mellan de södra och de norra delarna av landet. 1990 användes i genomsnitt 47 procent av åkerarealen till spannmålsodling. *Tabell 8*. I Uppsala län var siffran dock 61 procent och i Norrbottens län bara 13 procent. I Norrland är det i stället slätter- och betesvallarna som dominerar åkermarksanvändningen. Också de årsvisa skiftningarna i användningen kan vara betydande. Användningen länsvis framgår av *tabell B 2 bilaga 1*.

Tabell 8 Åkermarkens användning 1990. Procent

Användning	Procent
Brödsäd	15
Fodersäd	32
Vall, grönfoder och ensilageväxter	34
Potatis och sockerbeter	3
Oljeväxter	6
Baljväxter, övriga växtslag	2
Helträda	6
Obrukad åker	2
Totalt	100

Privatpersoner äger 83 procent av jordbruksmarken

De senaste uppgifterna om ägarförhållandena avseende jordbruksmarken är

från 1981. *Tabell 9*. Några dramatiska förändringar torde dock inte ha skett sedan dess. I genomsnitt ägs 83 procent av jordbruksmarken av privatpersoner. Resten är fördelat på bl a staten, kommuner och kyrkan. Ägarförhållandena växlar naturligtvis över landet. Privatpersoner äger förhållandevis stora andelar av jordbruksmarken i de fyra nordligaste länen, och kommuner, kyrka och aktiebolag ganska små andelar. I mälardalslänen är det privata ägandet lägre, medan staten och aktiebolag har relativt höga andelar. I storstadslänen Stockholm, Göteborg och Bohus samt Malmöhus har kommunerna förhållandevis höga andelar. I Uppsala, Malmöhus och Skaraborgs län har kyrkan relativt stora innehav av jordbruksmark. Ägarförhållandena länsvis redovisas i *tabell B 3 bilaga 1*.

Tabell 9 Ägarförhållanden, jordbruksmark. Procent

Ägarkategori	Procent
Fysisk person	83
Staten	3
Kommun	3
Kyrkan	3
Dödsbo	5
Svenskt aktiebolag	2
Annan juridisk person	1
Totalt	100

57 procent av den brukade arealen ägs av brukarna. Resten är alltså arrenderad mark.

98 000 ha betesmark utnyttjas inte

Enligt en särskilt gjord betesmarksinventering 1989 fanns det detta år 549 000 ha betesmark varav 35 procent var kultiverad och drygt 60 procent icke kultiverad mark, medan resten inte kunde klassificeras. Med kultiverad betesmark avses mark som förbättrats med redskap, gödsling, kalkning, röjning eller

Tabell 10 Betesmarken fördelad på användningsområden 1989. Ha

Användning	Hektar
Bete	443 000
Slätter och övrig anv.	8 000
Utnyttjades ej	98 000
Totalt	549 000

Tabell 11 Icke utnyttjad betesmark 1989 fördelad på grad av igenväxning. Ha

Igenväxning	Hektar
Växer igen	49 000
Växer ej igen	36 000
Uppgift saknas	13 000
Totalt	98 000

genom insådd av vallväxter. Med icke kultiverad betesmark avses mark som sedan lång tid tillbaka och i mer eller mindre obruten följd använts som betesmark och/eller slätter och som inte utsatts för kultiverande åtgärder under senare år.

Enligt samma undersökning utnyttjades inte 98 000 ha betesmark, varav 49 000 ha håller på att växa igen. *Tabellerna 10 och 11*. Denna outnyttjade betesmark återfanns i stor utsträckning hos skogsbruksföretagen.

Även bete på skogsmark efterfrågades i undersökningen. Ca 90 000 ha skogsmark användes för bete 1989.

Yrkesmässig trädgårdsodling på 12 500 ha

Odling av trädgårdsväxter förekom 1990 på 12 144 ha frilandsareal och på 3 281 512 m² (= 328,2 ha) växthusyta. *Tabell 12*. Totala antalet företag med trädgårdsodling uppgick till 4 326.

Tabell 12 Växthusyta och frilandsareal 1990

Län	Växthus		Friland	
	Yta, m ²	Antal företag ¹	Areal, ha	Antal företag ¹
Stockholms	259 539	112	280,4	99
Uppsala	29 570	32	97,2	44
Södermanlands	59 917	38	135,2	51
Östergötlands	125 420	67	420,9	129
Jönköpings	49 573	39	245,4	83
Kronobergs	27 960	29	173,9	88
Kalmar	60 232	47	649,4	238
Gotlands	25 549	27	617,8	155
Blekinge	56 413	29	549,3	172
Kristianstads	477 179	130	3 143,6	630
Malmöhus	1 212 069	320	2 750,7	525
Hallands	206 166	97	632,4	252
Göteborgs och Bohus	92 857	62	176,5	83
Älvsborgs	117 998	66	171,9	103
Skaraborgs	77 752	67	531,1	172
Värmlands	36 940	32	216,6	79
Örebro	48 402	36	416,3	137
Västmanlands	67 062	32	72,4	48
Kopparbergs	62 426	43	124,7	56
Gävleborgs	50 209	31	81,4	36
Västernorrlands	41 864	45	124,6	60
Jämtlands	13 104	13	130,6	43
Västerbottens	44 205	33	94,0	65
Norrbottens	39 106	33	307,9	104
Hela riket	3 281 512	1 460	12 144,1	3 452

1) Mer än ett slag av odling kan förekomma vid samma företag varför summan av antalet företag med olika slag av odling överstiger totala antalet företag på 4 326 st.

Den odlade arealen ingår till största delen i den tidigare redovisade åkermarken.

Frilandsarealen användes till 5 800 ha köksväxter, 2 400 ha fruktträd, 2 200 ha jordgubbar, 900 ha bärbuskar, 700 ha plantskolor samt 100 ha övrigt.

Minskningen av jordbruksmark fortsätter

Mellan de två lantbruksräkningstillfällena 1981 och 1988 minskade åkerarealen med drygt 52 000 ha, dvs. med i genomsnitt ca 7 500 ha per år. *Tabell 13*. Nedläggningen 1988–1990 tycks dock ha varit betydligt kraftigare och totalt under 1980-talet har omkring 100 000 ha åkermark lagts ned.

Betesmarken minskade mellan 1981 och 1988 med 15 950 ha. Utgår man från den på föregående sida nämnda betesmarksinventeringen 1989 och lantbruksräkningen 1981 har dock betesmarken mellan 1981 och 1989 minskat betydligt mera – med hela 35 000 ha.

Tabell 13 Förändring av jordbruksmark 1981–1988

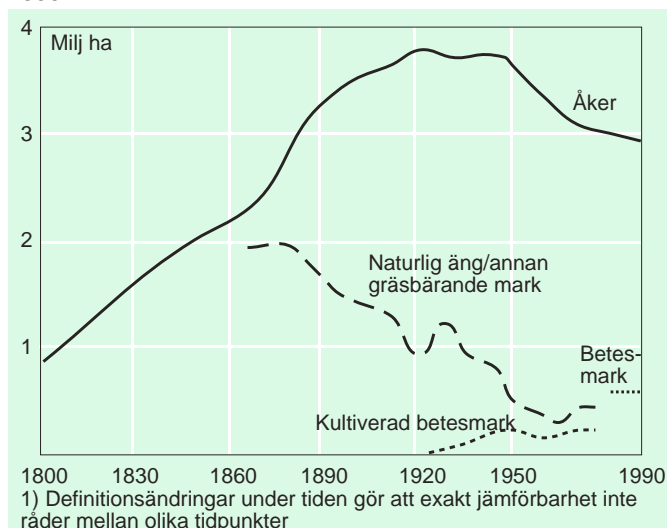
Län	Åkermark		Betesmark	
	Areal, ha	Procent	Areal, ha	Procent
Stockholms	-3 280	-3,3	+220	+1,2
Uppsala	-580	-0,4	+550	+2,8
Södermanlands	-2 490	-1,8	-1 160	-5,7
Östergötlands	-3 180	-1,4	-2 340	-4,5
Jönköpings	-2 910	-3,0	-2 070	-4,4
Kronobergs	-2 710	-4,3	-170	-0,6
Kalmar	-2 930	-2,1	-3 290	-6,0
Gotlands	+670	+0,8	-1 280	-9,5
Blekinge	-1 830	-4,6	+620	+4,8
Kristianstads	-3 670	-2,0	-1 410	-3,3
Malmöhus	-1 270	-0,4	+2 980	+9,9
Hallands	-300	-0,2	-120	-0,7
Göteborgs och Bohus	-990	-1,4	-530	-3,3
Älvsborgs	-3 770	-2,3	-1 820	-4,9
Skaraborgs	-1 090	-0,4	+230	+0,6
Värmlands	-2 720	-2,1	-1 600	-7,4
Örebro	-2 340	-2,0	-1 400	-11,4
Västmanlands	-2 000	-1,5	-110	-1,1
Kopparbergs	-1 940	-2,5	+70	+0,4
Gävleborgs	-1 550	-1,9	-970	-8,9
Västernorrlands	-1 970	-2,9	-2 070	-11,2
Jämtlands	-980	-1,9	-730	-4,3
Västerbottens	-6 170	-6,5	-1 490	-10,4
Norrbottens	-2 080	-4,2	-870	-6,9
Hela riket	-52 070	-1,7	-15 950	-2,7

1/5 av åkermarken har försvunnit de senaste 45 åren

Mellan 1944 och 1990 minskade åkerarealen med närmare 800 000 ha, vilket motsvarar ca 21 procent. *Figur 18*. Kraftigast var minskningen under 1960-talet, då under några år omkring 60 000 ha lades ned årligen.

Förändringarna i arealerna betesmark och annan gräsbärande mark går p.g.a. definitionsändringar inte att exakt följa över tiden. Arealen naturlig äng/annan gräsbärande mark har dock minskat under efterkrigstiden, medan arealen kultiverad betesmark ökat något.

Figur 18 Förändringar i jordbruksmark perioden 1800–1990¹

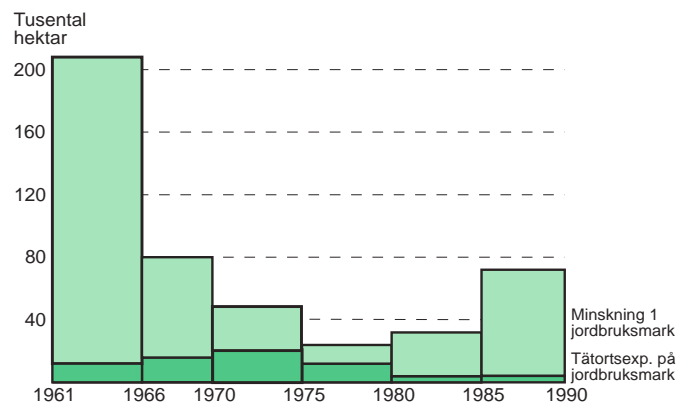
Ca 4 procent av nedläggningen av jordbruksmark under 1980-talet orsakades av tätortsexpansion

Statistik över vad den nedlagda jordbruksmarken används till saknas i stor utsträckning. Äldre undersökningar pekar dock på att 30–40 procent av den under 1960-talet nedlagda jordbruksmarken skogsplanterats eller vuxit igen med skog av godtagbar kvalitet, medan 10–15 procent utnyttjades till bebyggelse, vägar, fritidsändamål eller annat bestämt ändamål. Återstoden – ca hälften av den nedlagda arealen – blev outnyttjad mark, som täcktes av buskar och sly. Under 1970-talet var dock större andel av nedläggningen av jordbruksmark orsakad av tätortsexpansion, och t.ex. perioden 1975–1980 så mycket som 44 procent. Under 1980-talet var däremot motsvarande siffra så låg som 4 procent. Mellan 1960 och 1990 minskade jordbruksmarksarealen med ca 440 000 ha. Av detta togs drygt 60 000 ha i anspråk vid tätortsexpansion. *Tabell 14* samt *figurerna 19, 20 och 21*.

Nedläggningen av jordbruksmark har åtföljts av samman-

slagningar av gårdar och de har blivit allt större. Medelarealen åker per företag har ökat från 9 ha 1944 till närmare 30 ha 1990.

Figur 19 Jordbruksarealens minskning 1961–1990, och därav genom tätortsexpansion på jordbruksmark

Tabell 14 Tätortsexpansion på jordbruksmark 1960–1985¹. Ha

Län	1960-75	1975-80	1980-85 ²
Stockholms	3 475	317	244
Uppsala	2 047	363	35
Södermanlands	1 656	435	64
Östergötlands	3 209	637	96
Jönköpings	Ej undersökt	309	234
Kronobergs	701	251	222
Kalmar	Ej undersökt	309	245
Gotlands	"–	36	91
Blekinge	"–	189	14
Kristianstad	"–	523	73
Malmöhus	"–	1 128	582
Hallands	"–	825	216
Göteborgs och Bohus	"–	283	26
Älvsborgs	"–	559	190
Skaraborgs	"–	720	98
Värmlands	"–	231	10
Örebro	1 386	683	154
Västmanlands	1 947	492	68
Kopparbergs	Ej undersökt	433	118
Gävleborgs	837	352	66
Västernorrlands	Ej undersökt	273	22
Jämtlands	"–	133	407
Västerbottens	"–	446	174
Norrbottnens	"–	465	7
Hela riket	45 000³	10 386	3 456

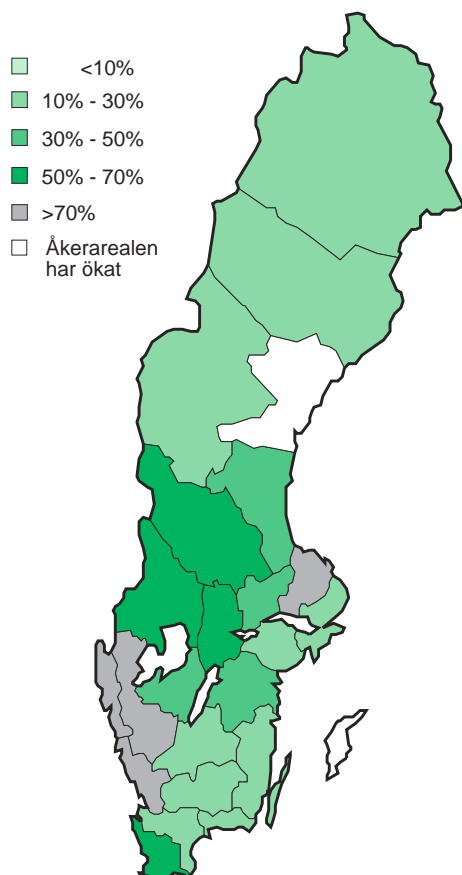
1) Länsvisa uppgifter för 1985–1990 saknas. Totalt har under denna period tätorterna expanderat över ca 2 000 ha jordbruksmark.

2) Skattade värden från urvalsundersökning.

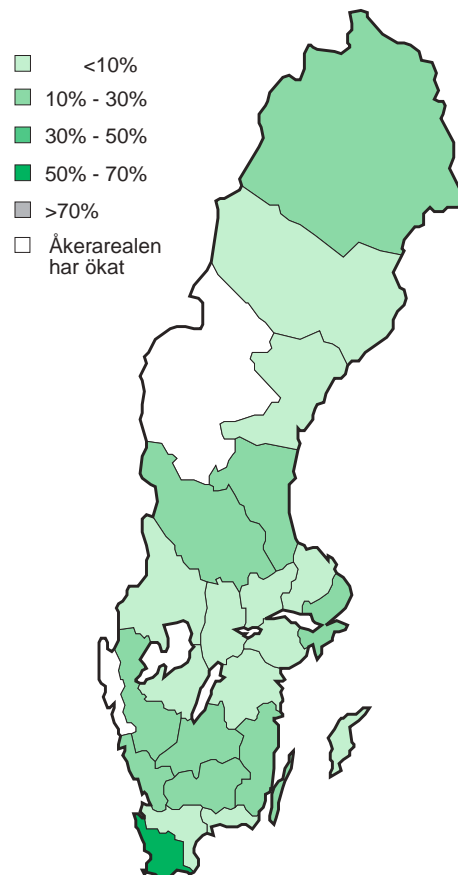
3) Totalen för 1960–1975 är en ganska grov skattning.

Figur 20 Tätortsexpansion på jordbruksmark som andel av total åkerarealminskning 1975–1980

Figur 21 Tätortsexpansion på jordbruksmark som andel av total åkerarealminskning 1980–85

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom jordbruket 1990: 87 200 personer
 Förändring i sysselsatta 1980–1990: -67 000 personer
 Antal jordbruksföretag 1990: 96 500 st
 Antal sysselsatta inom trädgårdsnäringen 1990: 11 300 pers
 Förändring i sysselsatta 1980–1990: -4 900 personer
 Areal jordbruksmark 1988: 3,5 miljoner hektar,
 varav åkermark 2,9 och betesmark 0,6 milj ha
 Minskning i areal åkermark 1981–1988: 52 100 ha
 Minskning i areal betesmark 1981–1988: 15 950 ha
 Minskning i areal jordbruksmark 1960–1990: ca 440 000 ha
 varav p g a tätortsexpansion drygt 60 000 ha
 Minskning i areal jordbruksmark sedan 1940-talet: närmare
 800 000 ha

2.3 Skogsmark och mark med fjällbarrskog

Skogsbruket sysselsatte 34 000 personer 1990

Omkring 34 000 personer var 1990 sysselsatta inom skogsbruket, varav 29 500 med avverkning och resten med skogsvård. Det betyder att 0,8 procent av de yrkesverksamma fanns inom skogsbruket. Därtill kommer dock ett antal deltidarbetande, t.ex. lantbrukare med egen skog.

Störst andel sysselsatta inom skogsbruket var det i Jämtlands län med närmare 4 procent av länets sysselsatta. Lägsta andelarna har de tre storstadslänen med 0,1 procent vardera. *Figur 23.*

Årlig tillväxt närmare 100 milj. m³sk

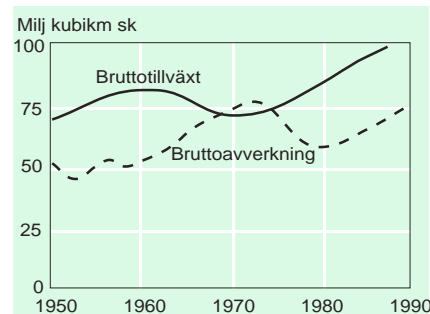
Den årliga totala träd-tillväxten (bruttotillväxten) var i slutet av 1980-talet närmare 100 milj. m³sk (i skogskubikmetern ingår hela stamvolymen ovan stubbskäret inkl trädstammens bark), varav ca 95 milj. m³sk på skogsmark och resten på andra ägoslag som t.ex. fjällbarrskog

och myrar. Från 1920-talet har tillväxten ökat med ca 50 procent genom förbättrad skogsvård, tätare skogar, förädlat skogsodlingsmaterial, gödsling, dikning och ökat kvävenedfall.

Årligt uttag drygt 70 milj. m³sk

Hela tillväxten kan dock inte utnyttjas. En del av tillväxten sker t.ex. i skyddade områden som nationalparker eller intill bebyggelse, stränder eller rastplatser där

Figur 22 Bruttotillväxt och bruttoavverkning 1950 – 1990

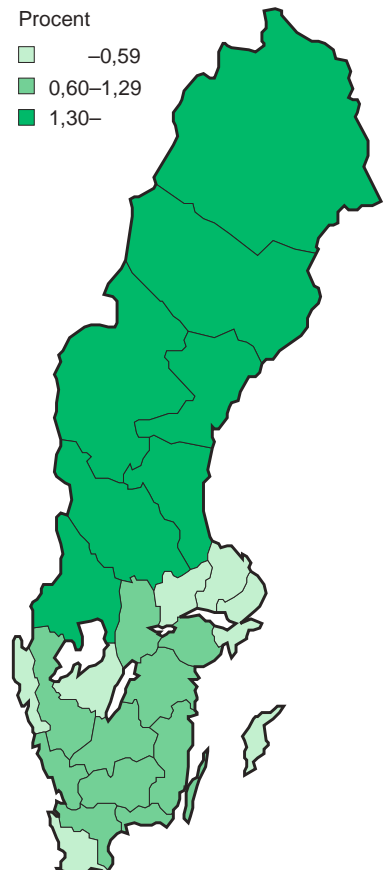

träd sparas ur naturvårdssynpunkt. Det totala uttaget i form av avverkning, röjning, rensning, transportförluster etc var avverkningssäsongen 1990/91 ca 73 milj. m³sk. *Figur 22.*

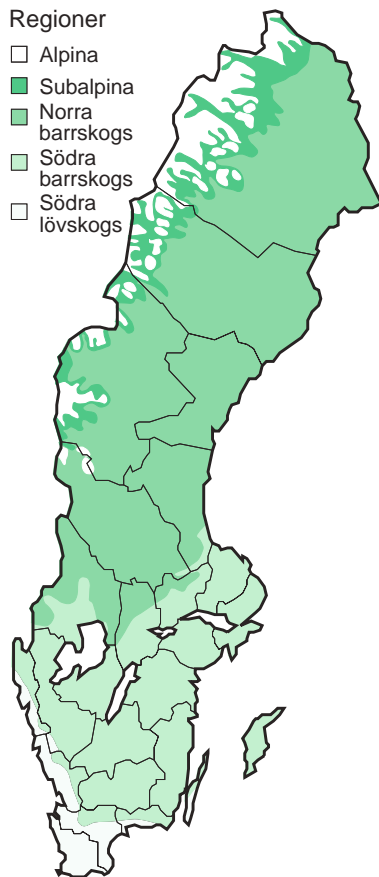
Virkesförrådet nästan 2 800 milj. m³sk

I genomsnitt varierar virkesförrådet i landets skogar från 60 m³sk per ha längst i norr till mer än 160 i söder. Det totala virkesförrådet på alla ägoslag i hela lan-

Figur 23 Andel förvärvsarbetande inom skogsbruk av det totala antalet förvärvsarbetande 1990

Figur 24 Naturliga skogsregioner

det var i slutet av 1980-talet nästan 2 800 milj m³sk. Detta är en ökning med ca 1 000 milj. m³sk sedan 1920-talet.

Ökad effektivitet

Krav på ökad effektivitet inom skogsbruket har medfört en kraftig mekanisering, varvid avverkade m³sk per dagsverke ökat från 1,4 år 1950 till nuvarande ca 11. Samtidigt har dock också på senare år kravet på ökad naturvårdshänsyn och varsamhet påverkat mekaniseringen emot lättare och smidigare maskiner. Antalet sysselsatta inom skogsbruket har samtidigt minskat, t.ex. under 1980-talet med 4–5 000 personer.

23,6 milj. ha produktiv skog och 0,7 milj. ha fjällbarrskog

Det finns i landet 23,6 milj. ha skogsmark, vilket motsvarar 58 procent av landarealen, eller 54 procent av totalarealen inkl. vatten. Fjällbarrskogen uppgår till 0,7 milj. ha – 1,7 procent av landarealen. *Tabell 15.* Därtill kommer 5–6 milj. ha annan trädbeväxt mark där tillväxten är låg. De s.k. biotiska regionerna eller naturliga skogsregionerna

framgår av *figur 24.*

Av skogsmarken var 1990 drygt 580 000 ha totalskyddad och var till största delen s.k. fjällnära skogsmark i nationalparker, naturreservat, domänreservat o. dyl. På ytterligare 800 000 ha fanns restriktioner p.g.a. närhet till bebyggelse eller vatten eller p.g.a. landskapsbilden, säregen natur e. dyl.

Här redovisas data länsvis över skogsmarken och marken med fjällbarrskog. Övriga trädbeväxta områden ingår i area-

Tabell 15 Skogsmark och mark med fjällbarrskog ca 1990

Län	Skogsmark ¹		Fjällbarrskog ²		Totalt	
	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	297 000	46	–	–	297 000	46
Uppsala	404 000	58	–	–	404 000	58
Södermanlands	322 000	53	–	–	322 000	53
Östergötlands	624 000	59	–	–	624 000	59
Jönköpings	677 000	68	–	–	677 000	68
Kronobergs	646 000	76	–	–	646 000	76
Kalmar	730 000	65	–	–	730 000	65
Gotlands	134 000	43	–	–	134 000	44
Blekinge	192 000	65	–	–	192 000	65
Kristianstads	300 000	49	–	–	300 000	49
Malmöhus	82 000	17	–	–	82 000	17
Hallands	289 000	53	–	–	289 000	53
Göteborgs o Bohus	191 000	37	–	–	191 000	37
Älvsborgs	734 000	64	–	–	734 000	64
Skaraborgs	395 000	50	–	–	395 000	50
Värmlands	1 366 000	78	1 000	0,1	1 367 000	78
Örebro	598 000	70	–	–	598 000	70
Västmanlands	383 000	61	–	–	383 000	61
Kopparbergs	1 974 000	70	15 000	0,5	1 989 000	71
Gävleborgs	1 470 000	81	–	–	1 470 000	81
Västernorrlands	1 655 000	76	–	–	1 655 000	76
Jämtlands	2 761 000	56	239 000	4,8	3 000 000	61
Västerbottens	3 318 000	60	46 000	0,8	3 364 000	61
Norrbottnens	4 091 000	41	400 000	4,0	4 491 000	45
Hela riket	23 633 000	58	701 000	1,7	24 334 000	59

1) Riksskogstax:s genomsnitt 1987–1991 plus arealer produktiv skog i skyddade områden.

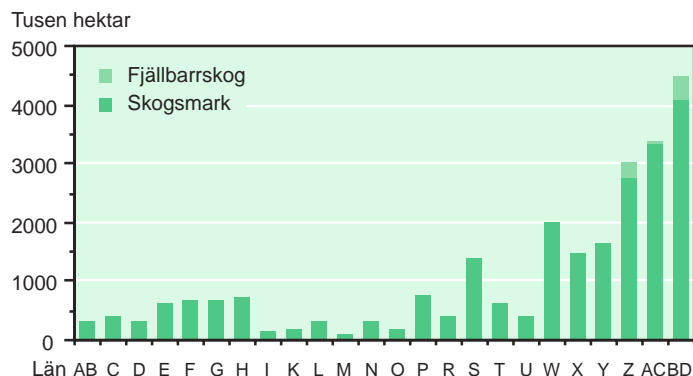
2) Riksskogstaxeringens genomsnitt 1983–1987.

Definitioner

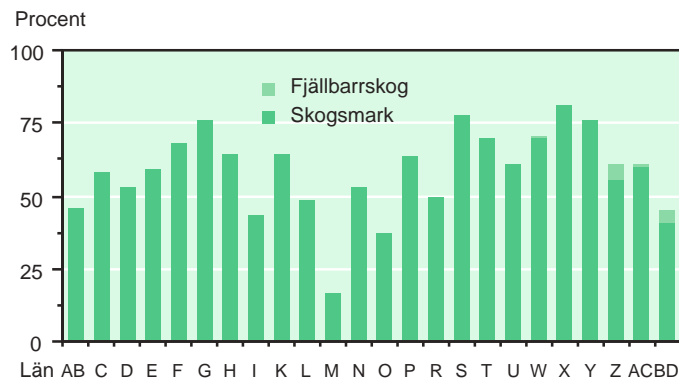
Skogsmark. Mark som är lämplig för skogsproduktion och ej väsentligen används för annat ändamål. Idealproduktion minst 1 m³sk (skogskubikmeter) per ha och år.

Fjällbarrskog. Övergångszon mellan skogsmark och fjäll med en ej beståndsbildande förekomst av barrträd. Idealproduktion mindre än 1 m³sk per ha och år.

Figur 25 Skogsmark och fjällbarrskog länsvis 1990. Tusen ha

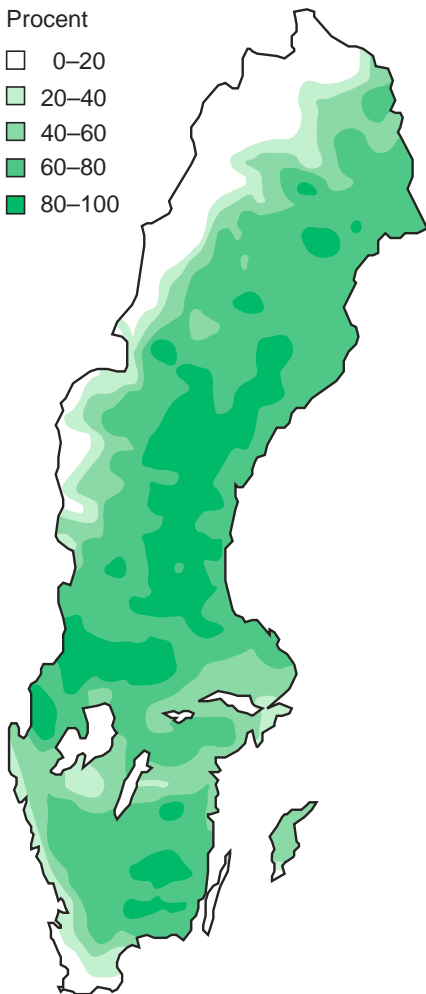
Figur 26 Skogsmark och fjällbarrskog 1990. Procent av landarealen

Figur 27 Andel skogsmark av landarealen

Procent

- 0–20
- 20–40
- 40–60
- 60–80
- 80–100

ler redovisade på annat håll i denna publikation.

De största skogsarealerna finns i norrlandslänen. *Figur 25*. Andelen skog är högst i Gävleborgs län och Värmlands län med 81 resp. 78 procent av landarealen, och minst i Malmöhus län med 17 procent. *Figur 26 och 27*.

Uppgifter kommunvis på areal skogsmark redovisas i *tabell B 16 bilaga 1*.

88 procent av skogsmarken växer det barrskog på

På 88 procent av skogsmarken växer det barrskog, på 5 procent lövskog och på resterande 7 procent blandskog.

Aktiebolag äger en fjärdedel av skogsmarken

47 procent av skogsmarken är i privat ägo, 25 procent ägs av aktiebolag och 20 procent av staten. Kommunerna och kyrkan äger vardera 2 procent och övriga 5 procent. *Tabell 16*. Förhållandena varierar dock kraftigt över landet. I Norrbottens län äger de privata 30 procent, aktiebolagen 10 procent och staten 51 procent av skogsmarken. I Blekinge län äger de privata 75 procent, aktiebolagen 5 procent och staten 4 procent. Ägarför-

Tabell 16 Ägarförhållanden, skogsmark. Procent

Ägarkategori	Procent
Enskild person	28
Enkelt bolag	17
Dödsbo	2
Aktiebolag	25
Staten	20
Kommun	2
Kyrkan	2
Övriga	5
Totalt	100

hållandena länsvis redovisas i *tabell B 4 bilaga 1*.

Närmare 250 000 företag med skogsmark

Det fanns 1990 totalt 248 900 företag med skogsmark. 2 400 av dessa hade mer än 400 ha skogsmark, och de ägde tillsammans 56 procent av skogsmarken. 48 800 företag hade högst 5 ha skogsmark. De ägde 0,6 procent av skogsmarken. En redovisning länsvis gällande företagsstorlekar finns i *tabellerna B 5 och B 6 bilaga 1*.

2,5 procent av den produktiva skogsmarken är totalskyddad

1990 var i landet som helhet 584 030 ha produktiv skogsmark totalskyddad och låg i nationalparker, naturreservat eller domänreservat. *Tabell 17*. Arealen motsvarar 2,5 procent av all produktiv skogsmark i landet. I Norrbottens län var närmare 10 procent av skogsarealen totalskyddad. Av den totalt skyddade skogsmarksarealen i landet var 83 procent s.k. fjällnära.

Tabell 17 Totalskyddad skogsmark 1990

Typ av område	Areal, ha
Nationalparker	32 314
Naturreservat	297 885
Domänreservat	253 831
Totalt	584 030

Den allmänt tillgängliga marken är huvudsakligen skogsmark

Förutom virkesproduktion kan skogen användas för rekreation, naturvård, jakt, skydd och bete. Statistik saknas i stor utsträckning för att beskriva dessa typer av användning av skogsmarken.

Utifrån gjorda undersökningar har grovt beräknats att ca 110 milj. skogsbesök görs i tätortsnära skogar, och "be-

lastningen" per arealenhet på dessa skogar är omkring 250 gånger större än för en genomsnittlig svensk skogsmark. Praktiskt taget alla problem som berör skogsbruk och friluftsliv blir därmed lokaliserade till den tätortsnära skogen. Hur långt ut från tätorten den tätortsnära marken sträcker sig kan naturligtvis diskuteras. Om man lägger olika breda zoner runt tätorterna från 500 m till 5 km ut från tätortsgränsen beroende på tätorternas storlekar har av SCB gjorda undersökningar visat, att den allmänt tillgängliga marken inom detta tätortsnära område uppgår till ca 1 milj. ha, vara ca 850 000 ha är skogsmark. Se vidare avsnitt 3.1 Tätorter.

Skogen används ännu som bete

Enligt en särskilt gjord betesinventering 1989 användes ca 90 000 ha skogsmark för bete. Förr var det vanligt förekommande med bete på skogsmark. Under 1920-talet fanns det enligt riksskogstaxeringen 965 000 ha skogsmarksbete.

Skogsarealen ökar

Skogsmarksarealen har ökat bl.a. genom skogsplantering på nedlagd åkermark och på mossar och torvmarker

Tabell 19 Skogsmarksarealen på 1920-talet och 1990. Tusen ha

Område	1923–29	1990
Norra Norrland	7 300	7 400
Södra Norrland	5 900	5 900
Svealand	5 200	5 200
Götaland	4 400	5 100
Totalt	22 800	23 600

efter dränering. Ett bortfall av skogsmark har också skett vid bl.a. tätortsexpansion, byggande av fritidshus, vägar och kraftledningar. Vid tätortsexpansion har sedan 1960 åtgått ca 50 000 ha skogsmark. Nettoförändringen av arealen skogsmark sedan 1920-talet ligger på en ökning av ca 800 000 ha. *Tabell 19*. Vid en jämförelse över tiden bör man observera att definitionen av skogsmark kan ha ändrats något.

Plantering av contortatall

Sedan omkring 1970 har ca 450 000 ha contortatall planterats främst i Norrland och nordvästra Svealand. Under 1980-talet har i genomsnitt per år planterats drygt 33 000 ha, vilket motsvarar 17 procent av den totalt planterade arealen.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom skogsbruket 1990: 34 000 personer
Förändring i sysselsatta 1980–1990: ca -10 000 personer
Antal företag med skogsmark 1988: 250 000 st
Areal skogsmark ca 1990: 23,6 milj ha
Areal fjällbarrskog ca 1990: 0,7 milj ha
Totalskyddad skogsmark 1990: 0,6 milj ha
Förändring i areal skogsmark sedan 1920-talet: +800 000 ha

2.4 Bebyggd mark och tillhörande mark

2.4.1 Sammanfattning

Den bebyggda arealen uppgick 1990 till drygt 1,1 milj. ha. Detta motsvarade 2,5 procent av rikets totalareal eller 2,7 procent av landarealen. I den bebyggda marken inräknas tillhörande mark som trädgårdar, parkeringsplatser, upplagsytor inom industrin osv. Dock inräknas inte golfbanor, slalombackar, motionsspår och kraftledningsgator.

Drygt 50 procent av den bebyggda marken var bostadsmark i form av permanent- eller fritidsbostäder. 29 procent var mark avsedd för transporter av olika slag. Resterande bebyggda mark

fördelade sig på industri, handel osv. till betydligt lägre procent-satser. *Tabellerna 19 och 20 samt figur 28.* Den bebyggda markens andel av länens arealer framgår av *tabell 6.*

Omkring 30 procent av den bebyggda marken med tillhörande mark låg i tätorterna.

Den mesta bebyggda marken fanns i Stockholms län, där hela 14 procent av arealen var bebyggd. Här var också andelen mark med fritidshus i särklass högst. De tre nordligaste länen hade andelar mark avsedd för transporter som var betydligt högre än

Tabell 19 Bebyggd mark och tillhörande mark 1990, sammanfattning. Ha

Län	Bostads- mark – perma- nentbo- städer	Fritids- hus	Industri	Handel, och affärs- verk- samhet	Offent- lig ser- vice, fritids- anl m.m. ¹	Trans- porter	Tek- niska anl	Övrig be- byggd mark	Totalt
Stockholms	30 660	34 300	3 870	1 970	5 000	13 750	690	1 800	92 100
Uppsala	12 810	7 350	1 980	470	1 800	7 200	430	2 300	34 350
Södermanlands	10 875	7 650	2 260	490	1 600	7 600	320	1 800	32 600
Östergötlands	15 615	8 300	3 160	710	2 350	11 500	630	3 200	45 450
Jönköpings	13 770	3 350	3 740	690	2 100	11 950	470	3 600	39 700
Kronobergs	10 840	3 000	2 030	460	1 350	8 550	460	2 600	29 300
Kalmar	15 205	6 750	2 900	650	1 850	10 150	640	3 300	41 450
Gotlands	5 115	2 800	510	140	700	2 800	130	1 700	13 850
Blekinge	8 600	2 850	1 330	390	900	4 350	250	1 400	20 050
Kristianstads	16 615	4 700	3 530	740	1 950	9 850	410	4 700	42 550
Malmöhus	21 070	4 850	5 450	1 090	3 450	12 259	710	5 300	54 200
Hallands	13 810	5 250	1 960	620	1 300	7 600	510	3 600	34 540
Goteborgs o Bohus	23 410	13 000	5 810	1 110	2 850	9 900	380	2 900	59 350
Älvsborgs	23 055	6 400	4 630	950	2 900	12 450	670	5 700	56 700
Skaraborgs	16 700	4 350	2 960	590	1 950	10 050	440	5 600	42 600
Värmlands	18 725	7 000	2 850	750	2 250	11 650	590	3 700	47 550
Örebro	13 525	5 200	3 770	700	1 600	8 850	460	2 200	36 250
Västmanlands	10 580	4 400	2 910	540	1 450	7 100	330	2 000	29 300
Kopparbergs	19 455	10 500	4 570	960	2 250	13 000	760	2 200	53 700
Gävleborgs	16 840	7 900	3 890	820	1 850	11 850	660	2 700	46 450
Västernorrlands	16 280	5 850	2 620	740	2 150	12 800	580	2 700	43 750
Jämtlands	10 925	6 450	1 290	390	1 550	12 400	510	2 200	35 700
Västerbottens	15 285	7 300	3 250	620	2 000	17 650	490	3 400	49 950
Norrbottnens	14 935	7 550	3 500	750	2 100	18 750	520	1 900	50 000
Hela riket	374 700	190 000 ²	74 750	17 340	49 200	320 100 ³	12 040	72 500	1 110 700
Ökning 1980–90	13 300	2–3 000	6–7 000	1 000	1 500-2 000	5–6 000	..	..	30–35 000

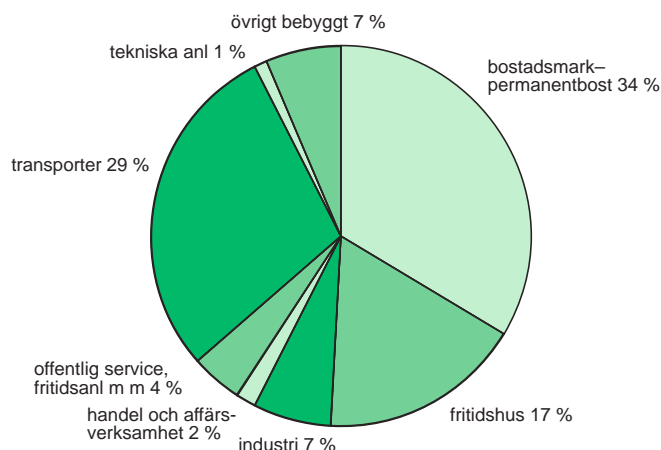
1) Golfbanor, slalombackar och preparerade motionsspår har ej medräknats i den bebyggda arealen.

2) Varav ca 13 000 ha ej länsfördelat.

3) Varav ca 66 000 ha ej länsfördelat.

Tabell 20 Bebyggd mark och tillhörande mark 1990. Sammanfattning. Procent av totalt bebyggt

Län	Bostads- mark – perma- nentbo- städer	Fritids- hus	Industri	Handel, och affärs- verk- samhet	Offent- lig ser- vice, fritids- anl m.m.	Trans- porter	Tek- niska anl	Övrig be- byggt mark	Totalt
Stockholms	33,3	37,2	4,2	2,1	5,4	14,9	0,7	2,0	100
Uppsala	37,3	21,4	5,8	1,4	5,2	21,0	1,3	6,7	100
Södermanlands	33,4	23,5	6,9	1,5	4,9	23,4	1,0	5,4	100
Östergötlands	34,4	18,3	7,0	1,6	5,2	25,3	1,4	7,0	100
Jönköpings	34,7	8,4	9,4	1,7	5,3	30,1	1,2	9,2	100
Kronobergs	37,0	10,2	6,9	1,6	4,6	29,1	1,6	9,0	100
Kalmar	36,7	16,3	7,0	1,6	4,5	24,5	1,5	8,0	100
Gotlands	36,9	20,2	1,0	3,7	5,1	20,2	0,9	11,9	100
Blekinge	42,9	14,2	6,6	1,9	4,5	21,7	1,2	7,0	100
Kristianstads	39,1	11,1	8,3	1,7	4,6	23,2	1,0	11,1	100
Malmöhus	38,9	8,9	10,1	2,0	6,4	22,6	1,3	9,8	100
Hallands	39,8	15,1	5,7	1,8	3,8	21,9	1,5	10,5	100
Göteborgs o Bohus	39,4	21,9	9,8	1,9	4,8	16,6	0,6	4,9	100
Älvsborgs	40,7	11,3	8,2	1,7	5,1	21,9	1,2	10,0	100
Skaraborgs	39,2	10,2	6,9	1,4	4,6	23,6	1,0	13,0	100
Värmlands	39,4	14,7	6,0	1,6	4,7	24,6	1,2	7,8	100
Örebro	37,3	14,3	10,4	1,9	4,4	24,3	1,3	6,0	100
Västmanlands	36,1	15,0	9,9	1,8	4,9	24,2	1,1	6,8	100
Kopparbergs	36,2	19,6	8,5	1,8	4,2	24,2	1,4	4,1	100
Gävleborgs	36,3	17,0	8,4	1,8	4,0	25,5	1,4	5,7	100
Västernorrlands	37,2	13,4	6,0	1,7	4,9	29,3	1,3	6,2	100
Jämtlands	30,6	18,1	3,6	1,1	4,3	34,7	1,4	6,1	100
Västerbottens	30,6	14,6	6,5	1,2	4,0	35,3	1,0	6,7	100
Norrbottens	29,9	15,1	7,0	1,5	4,2	37,5	1,0	3,8	100
Hela riket	33,7	17,1	6,7	1,6	4,4	28,8	1,1	6,5	100
Ökning 1980–90, % ca	4	1	10	5	4	2	..	..	3

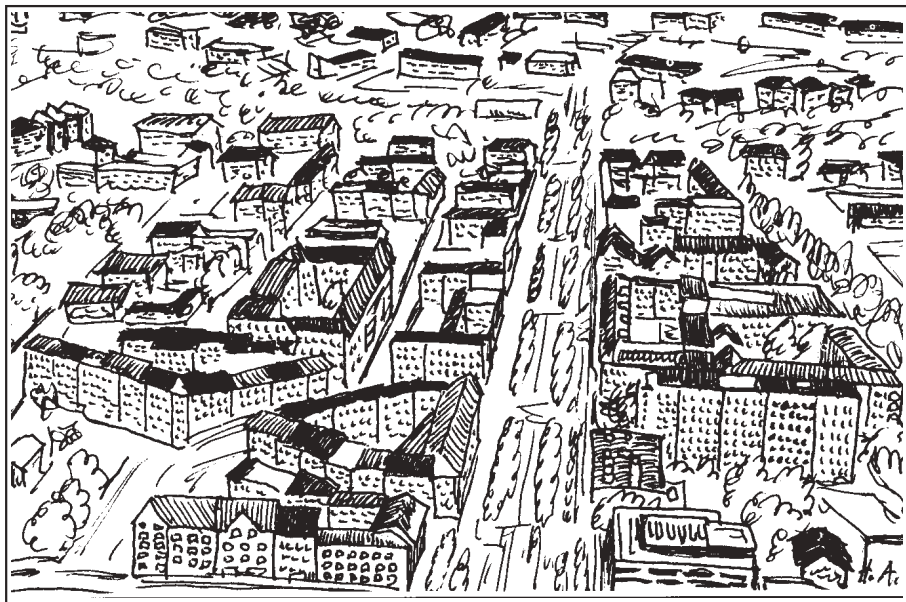
Figur 28 Den bebyggda markens procentuella fördelning

genomsnittet.

En fullständig bild av förändringen saknas, men tillväxten i bebyggd mark 1980–1990 kan beräknas till 30–35 000 ha, dvs. en tillväxt på 3 procent under 10-årsperioden. Fortfarande gäller att golfbanor, slalombackar och motionsspår inte är inräknade i denna areal. Arealökningen för denna typ av anläggningar kan för perioden 1980–1990 beräknas till ca 11 000 ha.

Beträffande beräkningsmetoder och säkerheten i uppgifterna hänvisas till respektive avsnitt i det följande.

2.4.2 Bostadsmark – permanentbostäder

421 000 lägenheter byggda under 1980-talet

Fram till 1970 ökade bostadsbyggandet, och ca 110 000 lägenheter färdigställdes detta år. *Figur 29*. Därefter föll produktionen till 29 000 lägenheter 1986, varefter den vände och steg till ca 58 000 st. 1990. Under hela 1980-talet byggdes 224 300 lägenheter i småhus och 196 600 i flerbostadshus.

Förändringar i bostadsbeståndet sker också genom ombyggnad, rivning, kontorisering samt förändringar mellan permanentboende och fritidsboende. Avgången av lägenheter i rivna flerbostadshus 1980–1990 var ca 17 000 st, och genom modernisering av flerbostadshus ca 30 000 lägenheter.

Drygt 4 milj lägenheter

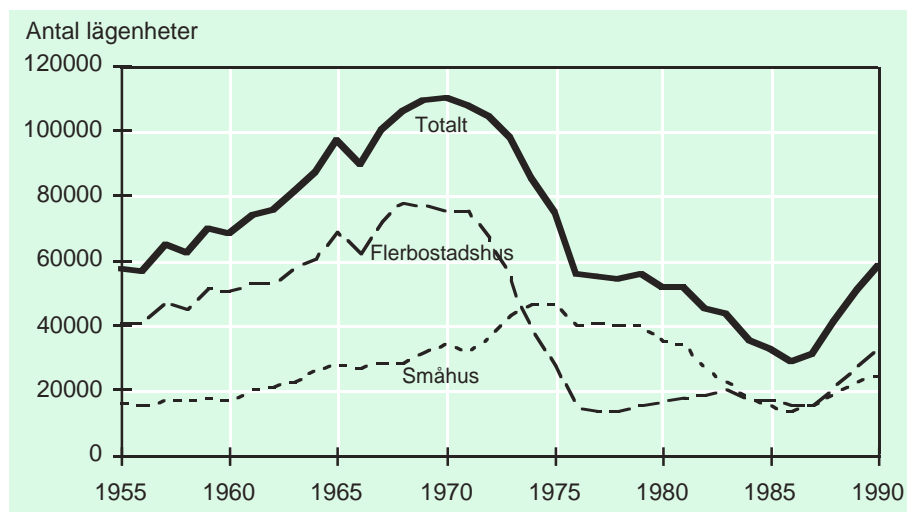
Bostadsbeståndet omfattade 1990 drygt 4 milj lägenheter, varav närmare 1,9 milj. i småhus och drygt 2,1 milj. i flerbostadshus. *Tabell 21*.

46 procent av lägenheterna fanns 1990 alltså i småhus. Det bor i genomsnitt fler personer per lägenhet i småhusen än i flerbostadshusen, och totalt för landet bor 60 procent i småhus och 40 procent i flerbostadshus. De regionala skillnaderna är dock stora. I Stockholms län bor 39 procent i småhus, i Gotlands län

Tabell 21 Antal lägenheter 1945–1990. 1 000-tal

År	Småhus	Flerbostadshus	Totalt
1945	1 124	977	2 102
1960	1 258	1 417	2 675
1965	1 293	1 582	2 875
1970	1 338	1 844	3 181
1975	1 469	2 061	3 530
1980	1 626	2 043	3 670
1985	1 778	2 085	3 863
1990	1 874	2 169	4 043

Figur 29 Lägenheter i inflyttningsfärdiga hus 1955–1990

och i Kristianstads län 78 procent.

Antal lägenheter länsvis redovisas i *tabell B 7 bilaga 1*.

86 procent av samtliga lägenheter fanns i tätorter –71 procent av dem i småhus och 99 procent av dem i flerbostadshus.

374 700 ha bostadsmark

Totalt fanns det 1990 ca 374 700 ha mark med permanentbostäder inräknat marken i anslutning till bostäderna som t. ex. trädgårdar och övrigt som finns på tomtmarken, men inte vägar, serviceytor

Tabell 22 Bostadsarealens fördelning på olika hustyper 1990. Ha

Län	Småhus (permanentbostäder)			Summa	Hyres-/flerbo-stadshus	Totalt
	Friliggande en- och två-bostadshus	Rad- och kedjehus	Övrigt			
Stockholms	22 895	1 970	725	25 590	5 075	30 660
Uppsala	11 200	325	145	11 670	1 140	12 810
Södermanlands	9 415	310	110	9 835	1 040	10 875
Östergötlands	13 270	540	250	14 060	1 555	15 615
Jönköpings	12 270	300	145	12 710	1 060	13 770
Kronobergs	9 935	175	160	10 270	570	10 840
Kalmar	13 970	225	145	14 340	865	15 205
Gotlands	4 785	30	115	4 930	185	5 115
Blekinge	8 045	115	40	8 195	415	8 600
Kristianstads	15 465	205	220	15 890	730	16 615
Malmöhus	16 965	1 290	485	18 740	2 330	21 070
Hallands	12 710	315	65	13 090	720	13 810
Göteborgs och Bohus	19 865	775	340	20 980	2 430	23 410
Älvsborgs	21 055	410	240	21 700	1 355	23 055
Skaraborgs	15 415	245	150	15 810	890	16 700
Värmlands	17 225	245	145	17 610	1 115	18 725
Örebro	11 875	325	145	12 345	1 180	13 525
Västmanlands	8 995	375	65	9 435	1 145	10 580
Kopparbergs	17 720	240	250	18 210	1 245	19 455
Gävleborgs	14 940	280	305	15 525	1 315	16 840
Västernorrlands	14 655	240	105	15 005	1 275	16 280
Jämtlands	9 845	125	230	10 200	725	10 925
Västerbottens	13 915	265	95	14 275	1 010	15 285
Norrbottens	13 550	205	90	13 845	1 090	14 935
Hela riket	329 950	9 550	4 750	344 250	30 450	374 700
Andel av den totala bostadsarealen, procent	88,1	2,6	1,3	91,9	8,1	100

Beräkning av arealen

Uppgifterna om bostadsarealerna är hämtade från fastighets-taxeringarna 1990. De regler som gäller för taxeringen är delvis sådana att en korrekt bild av markens användning inte kan erhållas ur taxeringsmaterialet. Taxeringens arealer grundar sig på tomt/fastighetsgränserna, och betydande arealer vilka inte borde räknas som bostadsmark ingår därför i arealuppgifterna.

Arealer för bostadshus på jordbruksfastighet saknas i taxeringsuppgifterna. Denna areal har uppskattats till 0,3 hektar per sådant bostadshus. Det fanns 273 000 bostadshus på jordbruksfastighet 1990.

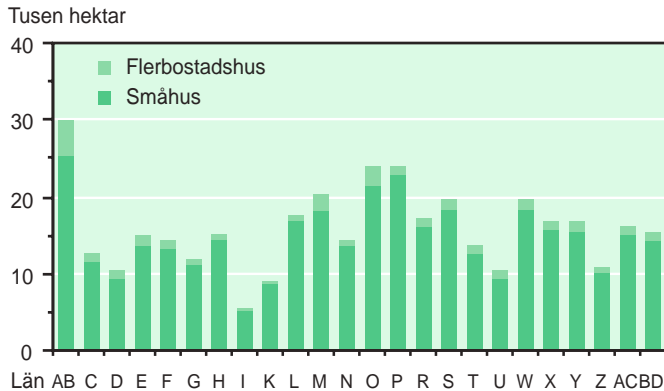
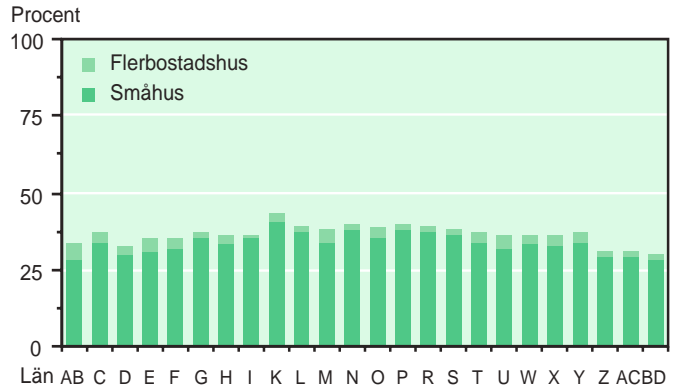
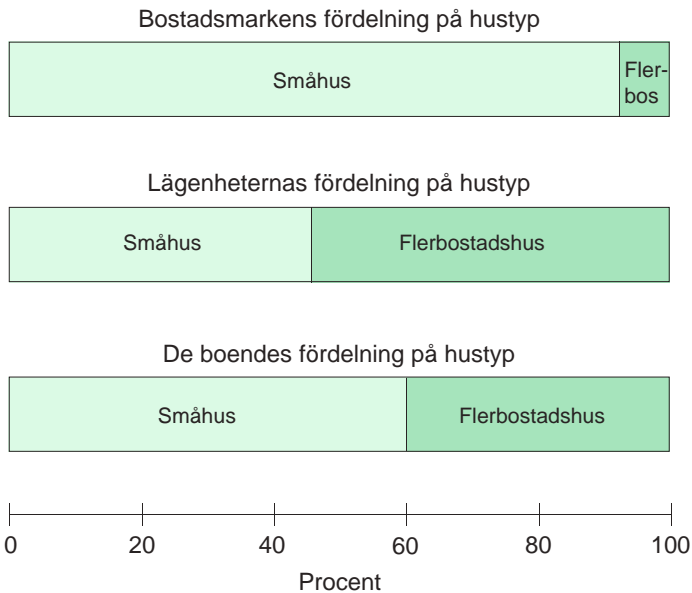
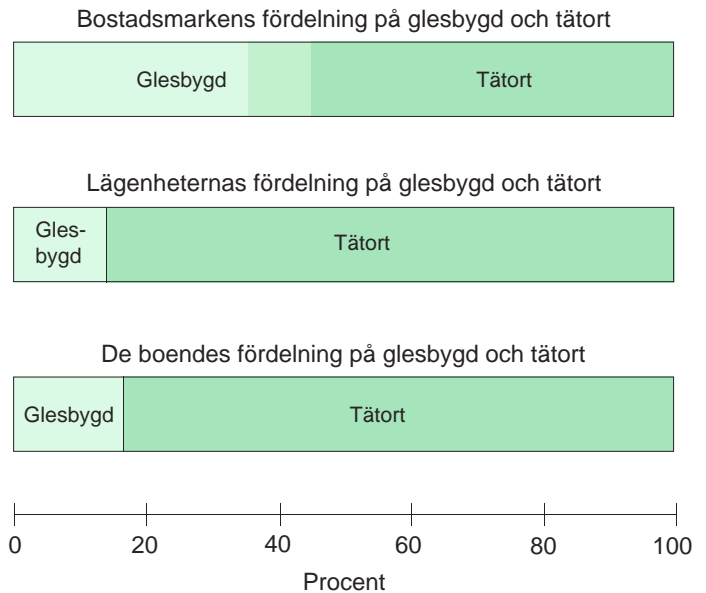
Arealen för bostadshus med lokaler har schablonmässigt fördelats på bostadsmark och mark för lokaler.

och större grönytor i bostadsområden. 344 250 ha var arealer med småhus, och 30 450 ha var arealer med hyres-/flerbostadshus. Mest bebyggd areal finns det i Stockholms län, minst i Gotlands län. *Tabell 22 och figur 30*

Av Sveriges totala landareal upptogs 0,9 procent av mark med permanentbostäder. 91,9 procent av bostadsmarken användes för småhus och resterande 8,1 procent för hyres-/flerbostadshus. *Tabell 22 och figur 32*. Av småhusytan upptogs den helt dominerande ytan av friliggande enbostadshus. De regionala skillnaderna är stora. I Stockholms län upptogs 4,7 procent av landarealen av bostadsmark, i Norrbottens län 0,2 procent.

Bostadsarealens fördelning på olika boendeformer länsvis framgår av *tabell B 8, bilaga 1* samt antal boende, lägenheter och rumsenheter per hektar bostadsmark av *tabell B 9, bilaga 1*.

Permanentbostädernas andel av den totalt bebyggda arealen länsvis framgår av *figur 31*.

Figur 30 Bostadsareal länsvis 1990. Tusen ha**Figur 31 Bostadsareal 1990. Procent av totalt bebyggd mark****Figur 32 Bostadsmarkens, lägenheternas och de boendes fördelning på hustyp 1990****Figur 33 Bostadsmarkens, lägenheternas och de boendes fördelning på glesbygd och tätort 1990****Privatpersoner äger 91 procent av lägenheterna i småhus och 13 procent av de i flerbostadshus**

Kompleta uppgifter om ägandet av bostadsmarken saknas. Uppgifter om lägenhetsägandet finns dock. Småhuslägenheterna ägs till 91 procent av privatpersoner, flerbostadshuslägenheterna till 13 procent. *Tabell 23.* Den vanligaste ägandeformen för flerbostadshusen är allmännyttigt bostadsföretag med 38 procent och bostadsrättsföreningar med 28 procent.

Tabell 23 Ägarförhållanden, lägenheter 1990. Procent

Ägarkategori	Småhus	Flerbostadshus
Enskild person	91	13
Allmännyttigt bostadsföretag	3	38
Bostadsrättsförening	4	28
Staten	0	0
Kommun	1	1
Övriga	1	19
Totalt	100	100

55–65 procent av bostadsmarken ligger i tätorter

Enligt en av SCB utförd undersökning av markanvändningen i tätorterna fanns det 1990 drygt 170 000 ha bostadsmark i tätorterna. Avgränsningen av bostadsmark i denna undersökning var dock snävare än den som tillämpas i fastighetstaxeringarna – tabell 22 – varför en direkt jämförelse inte är möjlig. En något mera likartad bedömning skulle grovt räknat troligen peka på att åtminstone mellan 55 och 65 procent av bostadsmarken ligger i tätort. *Figur 33.*

10 gånger fler lägenheter per ha i flerbostadshus än i småhus

Utifrån samma SCB-undersökning och uppgifterna om boendet i FoB-90 kan konstateras att det i tätorterna finns i genomsnitt närmare 10 gånger så många

lägenheter i flerbostadshus per ha som i småhus. Per lägenhet i flerbostadshus är det 118 m² bostadsmark och per lägenhet i småhus 1 115 m². *Tabellerna 24 och 25.*

Tabell 24 Genomsnitt per ha bostadsmark i tätorter

	Småhus	Flerbostadshus
Antal boende	25	141
Antal lägenheter	9,0	84,7
Antal rumsenheter ¹	50	288

1) Rumsenhet=rum eller kök.

Tabell 25 Areal per lägenhet i tätorter, m²

	Småhus	Flerbostadshus
Stockholm, Göteborg och Malmö	1 064	89
Övriga tätorter	1 122	135
Totalt rikets tätorter	1 115	118

Bostadsarealen ökade 13 300 ha 1980–1990

Nettodifferensen i antalet lägenheter i bostadsbeståndet mellan 1980 och 1990 ligger enligt FoB för respektive år för småhusen till 85 procent i tätorterna och för flerbostadshusen till 97 procent. Utifrån dessa uppgifter och ovan nämnda SCB-undersökning kan ökningen i småhusarealen 1980–1990 för hela riket därmed beräknas till närmare 12 000 ha och i flerbostadsarealen till ca 1 300 ha. Den sammanlagda förändringen skulle alltså bli 13 300 ha. En jämförelse av fastighetstaxeringarnas arealuppgifter ger ett betydligt högre förändringstal av skäl som berörts i ”Beräkning av arealen” under tabell 22.

Snabbfakta

	Småhus	Flerbostadshus	Totalt
Antal lgh 1990, milj	1,87	2,17	4,04
därav i tätorter, procent	71	99	86
Procent av bef boende i	60	40	100
Byggda lgh 1980–90, tusen	224	197	421
Bostadsareal 1990, tusen ha	344,3	30,5	374,7
Antal lgh per ha i tätort 1990	9,0	84,7	20,4
Förändr i bostadsareal 1980–1990, ha	+12 000	+1 300	+13 300

2.4.3 Mark med fritidshus

hus, där avstånden mellan husen är högst 200 meter.

Mer än hälften av befolkningen har tillgång till fritidsbostad

En SCB-undersökning gjord under första hälften av 1980-talet visade att 53 procent av befolkningen i åldern 16–74 år hade tillgång till fritidsbostad genom ägande, släkt, förhyrning eller på annat sätt.

Figur 35 Antal fritidshus per km² land 1990.

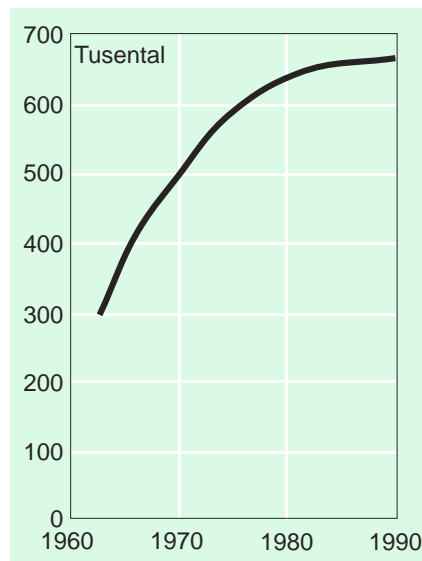
Omkring 670 000 fritidshus 1990

Antalet fritidshus har mellan 1963 (då den första räkningen gjordes) och 1990 ökat från ca 300 000 till ca 670 000. Ökningstakten har dock stadigt avtagit under perioden. Den årliga tillväxten var ca nio procent i början av 1960-talet, men är nu nere i under en procent. *Figur 34*. Tillväxten sker förutom genom nyproduktion genom omvandling av permanentbostäder till fritidshus. Samtidigt sker dock, speciellt i storstädernas närhet, en omvandling av fritidshus till permanentbostäder.

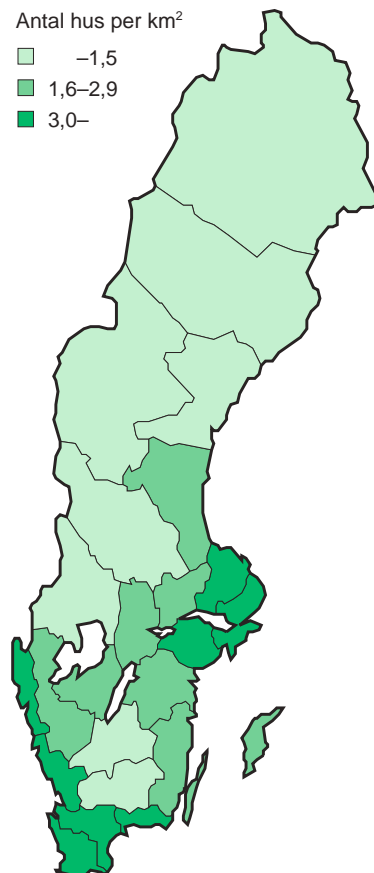
2/3 av fritidshusen ligger nära strand

Tätast ligger fritidshusen i Stockholms län med 16 fritidshus per km², och en skärgårdskommun i länet har närmare 40 fritidshus per km². Glesast är det i Norrbottens län med 0,3 hus per km². Genomsnittet för riket är 1,5 hus per km². *Figur 35*.

Figur 34 Antal fritidshus 1963–1990

Enligt gjorda undersökningar ligger två tredjedelar av fritidshusen inom 1,5 km från strand vid kust, större insjöar och vattendrag. Nästan hälften av fritidshusen ligger inom sk koncentrerade områden dvs samlingar om minst 10 fritids-

Ca 190 000 ha mark med fritidshus

1990 fanns det ca 190 000 ha mark med fritidshus i landet. Detta utgjorde närmare en halv procent av landarealen. Den i särklass största arealen med fritidshus återfanns i Stockholms län. I detta län fanns 19 procent av den totala fritidshusarealen. *Tabell 26 och Figur 36.* Arealuppgifterna kommer från fastighetstaxeringarna och grundar sig på storleken av tomterna/fastigheterna. En stor fritidstomt ingår därför i sin helhet i arealuppgiften även om endast en del av arealen kan sägas vara ”mark för fritidshus”.

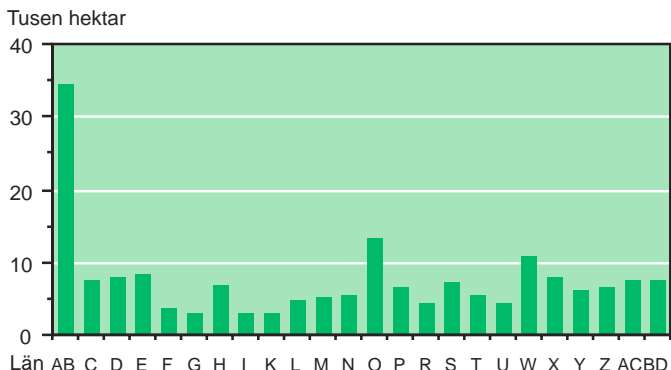
Antalet fritidshus 1963 och ett antal mellanliggande år fram till 1990 samt förändringen i antal 1963–1990 redovisas i *tabell B 10 bilaga 1.*

Tabell 26 Mark med fritidshus 1990¹. Antal och areal

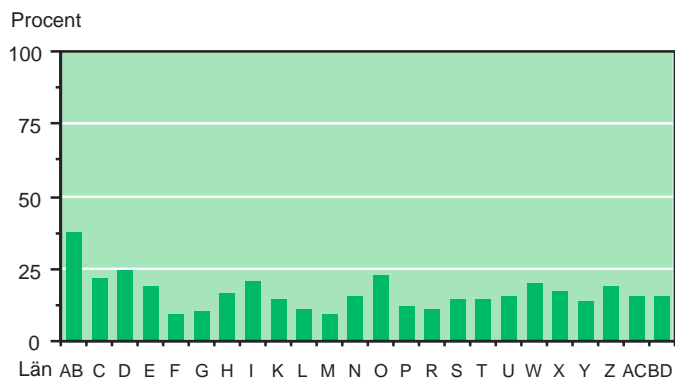
Län	Antal	Areal, ha
Stockholms	102 850	34 300
Uppsala	21 050	7 350
Södermanlands	27 350	7 650
Östergötlands	28 100	8 300
Jönköpings	12 150	3 350
Kronobergs	9 250	3 000
Kalmar	25 800	6 750
Gotlands	8 600	2 800
Blekinge	11 800	2 850
Kristianstads	20 450	4 700
Malmöhus	22 300	4 850
Hallands	25 400	5 250
Göteborgs och Bohus	44 300	13 000
Älvsborgs	22 100	6 400
Skaraborgs	13 150	4 350
Värmlands	23 050	7 000
Örebro	17 150	5 200
Västmanlands	15 000	4 400
Kopparbergs	42 900	10 500
Gävleborgs	29 750	7 900
Västernorrlands	24 150	5 850
Jämtlands	26 400	6 450
Västerbottens	28 850	7 300
Norrbottens	26 150	7 550
Hela riket	628 100	177 150

1) Vid jämförelse med tidigare undersökningar utförda av Lantmäteriverket kan konstateras att ett visst bortfall av fritidshus förekommer i fastighetstaxeringarna. Det totala antalet fritidshus 1990 kan därför uppskattas till ca 670 000 och arealen till ca 190 000 ha.

Figur 36 Mark med fritidshus länsvis 1990. Tusen ha

Figur 37 Mark med fritidshus 1990. Procent av totalt bebyggd mark

Måttlig arealökning under 1980-talet

Utifrån fastighetstaxeringarna kan, genom ändrade bedömningsgrunder, en riktig uppfattning om utvecklingen av antalet fritidshus och mark för dessa inte erhållas. Med stöd av registret kan dock ökningen i antalet fritidshus mellan 1980 och 1990 uppskattas till 20 000–25 000 stycken och medföljande arealökning till 2 000–3 000 ha.

Snabbfakta

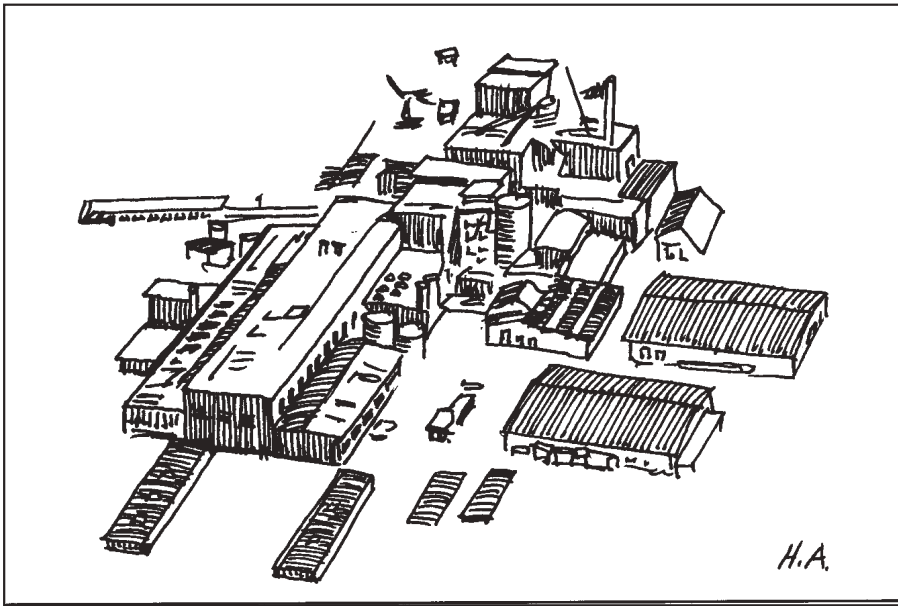
Antal fritidshus 1990: ca 670 000 st

Förändring 1980–1990: +20–25 000 st

Mark med fritidshus 1990: ca 190 000 ha

Förändr i mark med fritidshus 1980–1990: +2–3 000 ha

2.4.4 Mark med tillverkningsindustri

län och Stockholms län med drygt 7 000 personer i vardera länet, vilket motsvarade 19,3 resp. 6,4 procent.

Högst andel industrisysselsatta i Jönköpings län

30,2 procent av de förvärvsarbetande i Jönköpings län var 1990 anställda inom tillverkningsindustrin. I Stockholms län var motsvarande andel endast 12,2 procent. *Figur 38*. Det största antalet sysselsatta fanns ändå i Stockholms län – 111 200 personer.

Figur 38 Andel förvärvsarbetande inom tillverkningsindustri av det totala antalet förvärvsarbetande 1990

20 procent industrisysselsatta

1990 arbetade inom tillverkningsindustrin 906 300 personer. Detta innebär att 20,2 procent av de förvärvsarbetande återfanns inom tillverkningsindustrin. Verkstadsindustrin svarade för den största andelen sysselsatta med 436 900 personer. Därefter kom gruppen massa-, pappers-, pappersvaruindustri och grafisk produktion med 128 400 personer. *Tabell 27*.

Det fanns 1990 51 600 företag inom tillverkningsindustrin. 76 procent av företagen hade färre än 5 anställda. Endast drygt 2 procent hade mer än 100 anställda. Inom de senare fanns dock drygt 72 procent av de anställda.

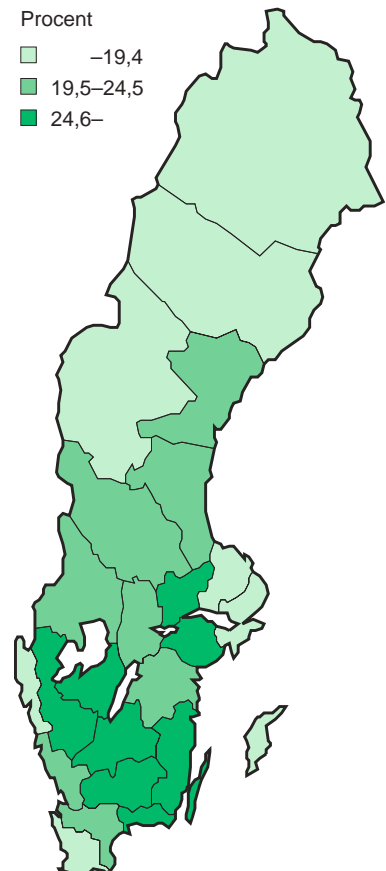
Antalet industrisysselsatta minskade 5,7 procent under 1980-talet

Mellan 1980 och 1990 minskade antalet förvärvsarbetande inom tillverkningsindustrin med 55 200 personer, vilket motsvarade 5,7 procent. Uppsala, Gotlands,

Tabell 27 Antal sysselsatta och antal företag inom tillverkningsindustrin 1990. 1 000-tal

Bransch	Syssel-	Före-
	satta	tag
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksind	83,3	3,2
Textil-, beklädnads-, läder- o lädervaruind	30,0	4,0
Trävaruind	74,9	8,4
Massa-, pappers-, o pappersvaruind samt grafisk ind	128,4	6,9
Kem ind, petroleum-, gummivaru-, plast- o plastvaruind	74,2	2,4
Jord- o stenvaruind	27,0	1,5
Järn-, stål- o metallv	44,0	0,5
Verkstadsind	436,9	23,2
Annan tillverkningsind	7,5	1,7
Totalt	906,3	51,6

Kristianstads, Hallands, Skaraborgs och Norrbottens län ökade, medan övriga län minskade. De absolut sett kraftigaste minskningarna skedde i Västmanlands

Närmare 75 000 ha mark med industrier

Industrin upptog 1990 en areal på totalt 74 750 hektar. *Tabell 28.* Upplagsytor, ytor för lagerbyggnader och parkeringsfält ingår. Uppgifterna är hämtade från register, och det är troligt att också ganska stora ytor som inte direkt används i verksamheten, såsom reservmark, överbliven mark, impediment o dyl, ingår. Mark som i taxeringen är angiven som tomtmark (obebyggd) för industri ingår dock inte.

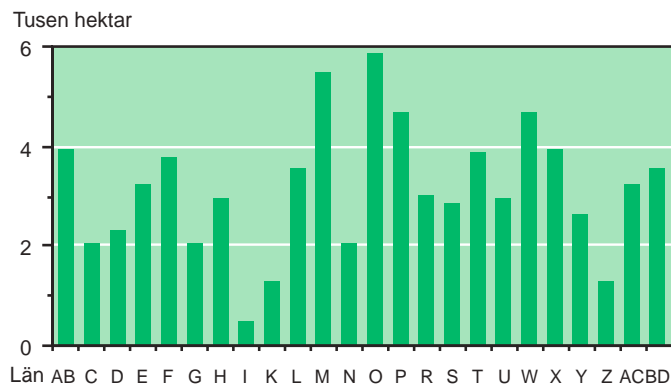
Enligt SCB:s undersökning om markanvändningen i tätorter 1990 låg drygt 48 000 ha av marken med industrier i tätorterna.

Den största arealen mark med industrier finns i Göteborgs och Bohus län, den lägsta i Gotlands län. *Tabell 28 och figur 39.*

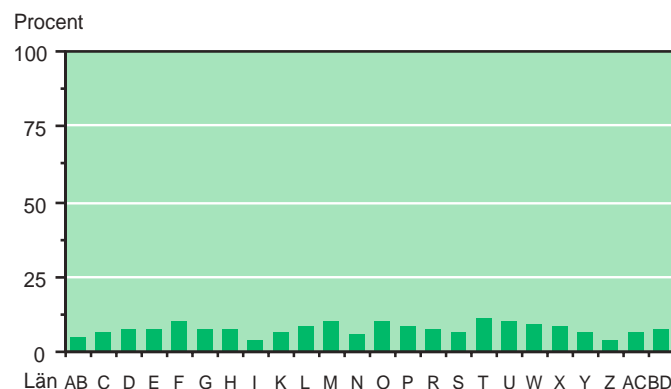
Tabell 28 Mark med industrier 1990

Län	Areal, ha
Stockholms	3 870
Uppsala	1 980
Södermanlands	2 260
Östergötlands	3 160
Jönköpings	3 740
Kronobergs	2 035
Kalmar	2 900
Gotlands	510
Blekinge	1 330
Kristianstads	3 530
Malmöhus	5 450
Hallands	1 960
Göteborgs och Bohus	5 810
Älvsborgs	4 630
Skaraborgs	2 960
Värmlands	2 850
Örebro	3 770
Västmanlands	2 910
Kopparbergs	4 570
Gävleborgs	3 890
Västernorrlands	2 620
Jämtlands	1 290
Västerbottens	3 250
Norrbottnens	3 500
Hela riket	74 750

Figur 39 Mark med industrier länsvis 1990. Tusen ha

Figur 40 Mark med industrier 1990. Procent av totalt bebyggd mark

En ökning under 1980-talet

Utifrån SCB:s undersökning om förändringarna i markanvändning i tätorter under 1980-talet kan det totala tillskottet av mark med industrier i landet som helhet under denna period beräknas till 6 000–7 000 ha, varav 4 500 ha kom till vid tätortsförtätning eller tätortsexpansion. Avgången i form av nedlagda industrier är inte känd.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom tillverkn.ind 1990: 906 300 pers
 Förändring 1980–1990: -55 200 personer
 Mark med tillverkningsindustri 1990: närmare 75 000 ha
 Förändring i mark med industri 1980–1990: +6–7 000 ha

2.4.5 Mark med handel och affärsverksamhet m.m.

Handel och affärsverksamhet sysselsatte 1990 ca 24 procent

I denna klass ingår handel och affärsverksamhet med tillhörande kontorsverksamhet och lager, bank- och försäkringsverksamhet, restaurang och hotellrörelse samt reparationsverksamhet.

Antal sysselsatta inom dessa områden var 1990 1,07 milj, vilket var ca 24 procent av den totala sysselsättningen. Den högsta andelen sysselsatta fanns i Stockholms län med 33 procent av de totalt sysselsatta i länet. Lägst var andelen i Skaraborgs län med 17 procent. *Figur 41.* Absolut sett återfanns det största antalet sysselsatta i Stockholms län med 303 600 och det lägsta antalet i Gotlands län med 5 400.

En ökning av de sysselsatta med 18 procent under 1980-talet

Totalt sett ökade antalet sysselsatta inom handel och affärsverksamhet m.m. med 160 000 personer under 1980-talet. Detta

motsvarar en ökning på 20 procent. Ökningen låg inom varuhandel och bankverksamhet o dyl, medan däremot de anställda inom reparationsverksamhet sjönk i antal.

Kraftigast var ökningen i Uppsala län

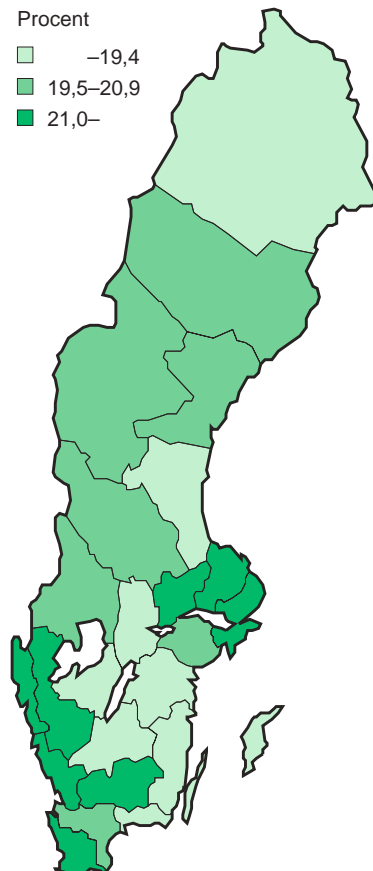
I samtliga län ökade de anställda inom här behandlad verksamhet totalt mellan 1980 och 1990. Procentuellt sett var ökningen kraftigast i Uppsala län med 35 procent, följt av Hallands län med 29 procent. Svagaste ökningen hade Väster-norrlands län med 5 procent.

Den absolut sett kraftigaste ökningen av antalet anställda inom sektorn svarade de tre storstads länen för, vars sammanlagda ökning var mer än halva den totala ökningen i landet.

Drygt 17 000 ha mark med handel och affärsverksamhet

Enligt den beräkning som beskrivs under "Beräkning av arealen" nästa sida upptog handel och affärsverksamhet m.m. 1990 en yta av 17 340 ha. Den högsta arealen återfinns i Stockholms län. Flera län redovisar en areal kring 1 000 ha. *Tabell 29 och figur 42.*

Figur 41 Andel förvärvsarbetande inom handel och affärsverksamhet av det totala antalet förvärvsarbetande 1990

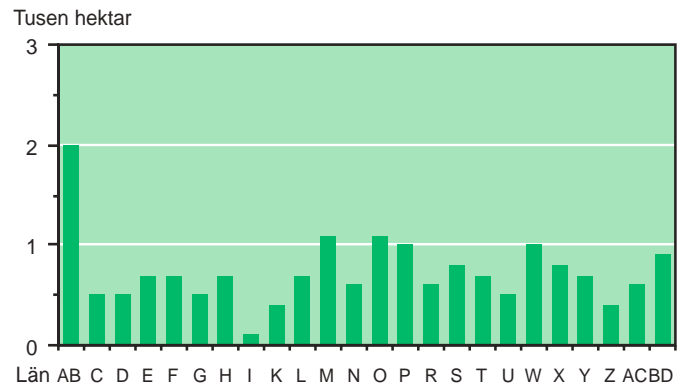

Tabell 29 Mark med handel och affärsverksamhet m.m. 1990

Län	Areal, ha
Stockholms	1 970
Uppsala	470
Södermanlands	490
Östergötlands	710
Jönköpings	690
Kronobergs	460
Kalmar	650
Gotlands	140
Blekinge	390
Kristianstads	740
Malmöhus	1 090
Hallands	620
Göteborgs och Bohus	1 110
Älvsborgs	950
Skaraborgs	590
Värmlands	750
Örebro	700
Västmanlands	540
Kopparbergs	960
Gävleborgs	820
Västernorrlands	740
Jämtlands	390
Västerbottens	620
Norrbottnens	850
Hela riket	17 340

En arealökning på upp emot 1 000 ha under 1980-talet

Utifrån SCBs undersökning om förändringarna i markanvändningen i tätorterna under 1980-talet kan bedömningen göras att ökningen av handel och affärsverksamheten mellan 1980 och 1990 har ianspråktagit en areal som troligen är upp emot 1 000 ha. Samtidigt har dock en viss avgång skett t.ex. genom nedläggning av affärer på landsbygden.

Figur 42 Mark med handel och affärsverksamhet m.m. länsvis 1990. Tusen ha

Beräkning av arealen

SCB-undersökningar av markanvändningen inom tätorter har visat att arealen som används för handel och affärsverksamhet m.m. i genomsnitt är ett par tre procent av tätortsytan. En jämförelse utifrån fastighetstaxeringsuppgifter ger liknande procentsiffror. Vid beräkningen av arealen i tabellen ovan har som värde därför använts tre procent av tätortsytan i resp. län. För areal utanför tätorterna har antagits att en handel och affärsverksamhet m.m. genereras som i relation till befolkningsantalet ligger på en nivå något lägre än den innanför tätorterna.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom handel m.m. 1990: 1 065 500 pers
 Förändring 1980–1990: +159 800 personer
 Mark med handel o affärsverks 1990: ca 17 000 ha
 Förändring i mark med handel m m 1980–1990:
 + närmare 1 000 ha

2.4.6 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar

Mer än 1/3 av de sysselsatta fanns inom offentlig förvaltning och service samt fritidsverksamhet 1990

I denna klass ingår mark med offentlig förvaltning, skolor, vårdbyggnader, barndaghem, byggnader som används för kulturella ändamål såsom teatrar, biografier, museer och liknande. Vidare inräknas arealer för kyrkor och andra byggnader för religiös verksamhet, kyrkogårdar, prästgårdar, samt byggnader som används för rättsvård, ordning och säkerhet, fritidsgårdar, bad, sport- och idrottsanläggningar m.m.

Antal sysselsatta inom dessa områden var 1990 1,55 milj, vilket var ca 35 procent av den totala sysselsättningen. Den högsta andelen sysselsatta fanns i Jämtlands län med 41 procent av de totalt sysselsatta i länet. Lägst var andelen i Jönköpings län, med 31 procent. *Figur 43.* Absolut sett återfanns det största antalet sysselsatta inom denna sektor i Stockholms län med 313 000, och det lägsta antalet i Gotlands län med 11 700.

23 procents ökning av de sysselsatta under 1980-talet

Totalt sett ökade antalet sysselsatta inom offentlig förvaltning m.m. med 288 600 personer under 1980-talet. Detta motsvarar en ökning på 23 procent.

Isamtliga län ökade de anställda inom denna sektor mellan 1980 och 1990. Relativt sett var ökningen kraftigast i Hallands län med 41 procent. Svagaste ökningen hade Stockholms län med 11 procent.

Den absolut sett kraftigaste ökningen av antalet anställda inom sektorn svarade de tre storstads länen för, vars sammanlagda ökning var ungefär en fjärdedel av den totala ökningen i landet.

Ca 80 000 ha mark

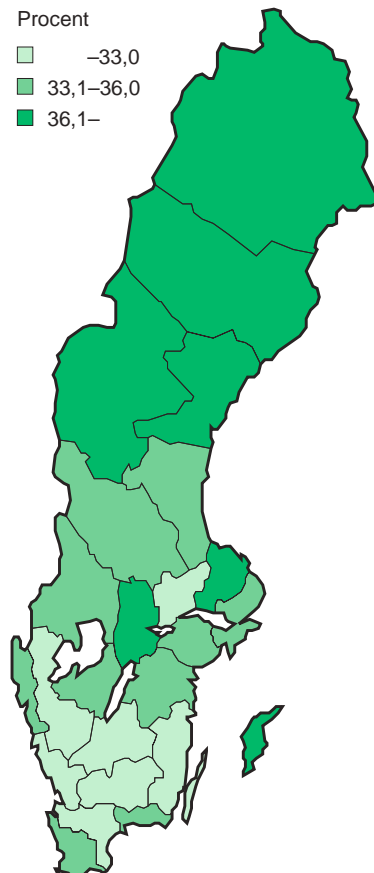
Totalt åtgick 1990 ca 80 000 ha mark till offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar. Ca 30 000 ha av detta svarade golfbanor, slalom- och skidspår för. *Tabell 30 och figur 44.* Övriga fritidsanläggningar svarade för 11 650 ha.

och skidspår för. *Tabell 30 och figur 44.* Övriga fritidsanläggningar svarade för 11 650 ha.

12 500–13 000 ha i arealökning under 1980-talet

Utifrån SCBs undersökning om förändringarna i markanvändningen i tätorterna under 1980-talet samt Svenska Kommunförbundets undersökning om fritidsanläggningar 1983–1987–1990 kan bedömningen göras att ökningen av

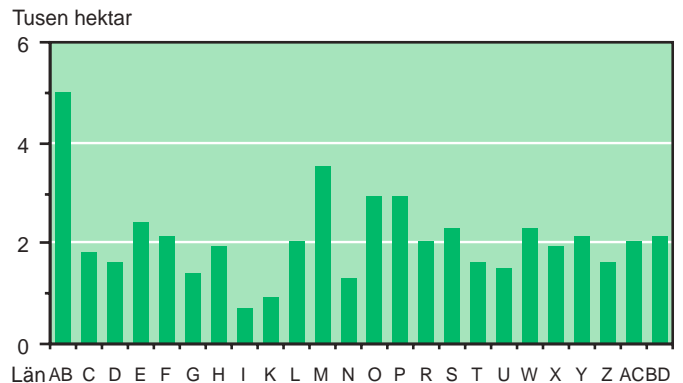
Figur 43 Andel förvärvsarbetande inom offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet av det totala antalet förvärvsarbetande 1990

Tabell 30 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar 1990. (Observera att arealen för golfbanor och slalomanläggningar inte är länsfördelad)

Län	Areal, ha
Stockholms	5 000
Uppsala	1 800
Södermanlands	1 600
Östergötlands	2 350
Jönköpings	2 100
Kronobergs	1 350
Kalmar	1 850
Gotlands	700
Blekinge	900
Kristianstads	1 950
Malmöhus	3 450
Hallands	1 300
Göteborgs och Bohus	2 850
Älvsborgs	2 900
Skaraborgs	1 950
Värmlands	2 250
Örebro	1 600
Västmanlands	1 450
Kopparbergs	2 250
Gävleborgs	1 850
Västernorrlands	2 150
Jämtlands	1 550
Västerbottens	2 000
Norrbottnens	2 100
Hela riket	49 200
varav	
Undervisning	11 950
Vård	7 350
Kultur	3 500
Ecklesiastik	11 450
Allmänna byggnader	3 300
Bad- och sportanläggningar	11 650
därtill	
Golfbanor, slalomanläggningar, prep. motionsspår	ca 30 000
Totalt off förvalt, off service och fritidsanlägg	ca 80 000

Figur 44 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar (exkl. golfbanor, slalombackar och motionsspår) länsvis 1990. Tusen ha

Beräkning av arealen

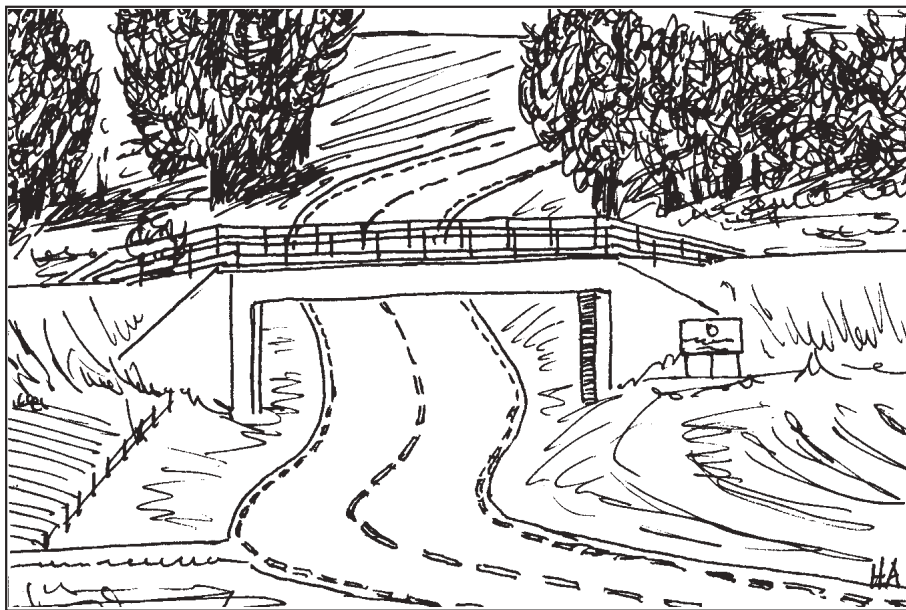
Arealuppgifterna för mark med byggnader och anläggningar avsedda för offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet exkl. golfbanor och slalomanläggningar har hämtats från 1990 års fastighetstaxering. Fastighetsarealerna är ofta betydligt större än den areal som aktivt används för verksamheten, och kontroll av arealuppgiften för stora fastigheter har därför delvis skett. I övrigt har som största areal för verksamheten på en fastighet satts 3 hektar, utom för begravningsplatser inom "Ecklesiastik" där i taxeringsregistret angivna areal har accepterats.

mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar mellan 1980 och 1990 har varit totalt 12 500–13 000 ha. Av detta svarade utbyggnaden av golfbanor, slalombackar och motionsspår för uppskattningsvis 11 000 ha.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet 1990: 1,55 milj pers
 Förändring 1980–1990: +288 600 personer
 Mark med off. förvaltning, off. service och fritidsanläggningar 1990: ca 80 000 ha varav
 med golfbanor, slalombackar o motionsspår: ca 30 000 ha
 Förändring i markåtgång 1980–1990: + 12 500–13 000 ha
 varav golfbanor, slalombackar o motionsspår ca 11 000 ha

2.4.7 Mark använd för transporter

110 miljarder personkm och 56 miljarder tonkm

I mark använd för transporter ingår här mark för vägar, järnvägar, flygplatser och hamnar, däremot inte mark för post- och telekommunikationer eller mark för terminaler av olika slag, parkeringsplatser, parkeringshus, linbanor, transporter i rörsystem m.m. Sådan mark finns till största delen medräknad i arealer redovisade på annat håll i denna publikation.

Sedan 1950 har persontransportarbetet femdubblats och var 1990 uppe i 110 miljarder personkm. Detta ger i genomsnitt 1 281 mil per invånare och år. Bilens andel av persontransportarbetet har sedan 1950 ökat från 28 till 78 procent. *Tabell 31.* I värdena ingår inte utländska turistresor i Sverige eller svenskar som reser i utlandet.

Det inhemska godstransportarbetet har sedan 1950 mer än tredubblats – från 16 till 56 miljarder tonkm. Lastbilstransporterna svarade 1990 för 49 procent av transportarbetet och järnvägen för 36 procent. *Tabell 32.*

42 000 mil vägar på 270 000 ha

Totalt fanns det 1990 ca 42 000 mil vägar och gator, vilka upptog en areal av ca 270 000 ha. 1 411 mil på 33 700 ha vareuropavägar och riksvägar och 8 375 mil på 91 550 ha var länsvägar. Övriga gator och vägar inkl. skogsbilvägar utgjorde ca 32 000 mil och upptog ca 145 000 ha. Dessa gator och vägar är dock inte möjligt att fullt ut redovisa länsvis. *Tabell 33 och figur 45.* 7 000 mil vägar och gator låg i tätorter och upptog där ca 50 000 ha.

11 000 km järnväg på 37 000 ha

SJ:s och det enskilda järnvägsnätets banlängs var 1990 ca 1 100 mil. Järnvägs-

Tabell 31 Persontransportarbete (exkl. gångtrafik) 1900–1990

År	Miljarder personkm	Mil per invånare	Färdmedelsfördelning, %					
				bil	järnväg	buss	sjö	flyg
1900	1,2	23	5	70	5	20	0	0
1950	22	308	28	30	21	1	0	20
1960	47	628	71	11	10	0	0	8
1970	70	870	79	7	9	0	1	4
1980	87	1 051	76	8	10	0	2	4
1990	110	1 281	78	7	9	0	3	3

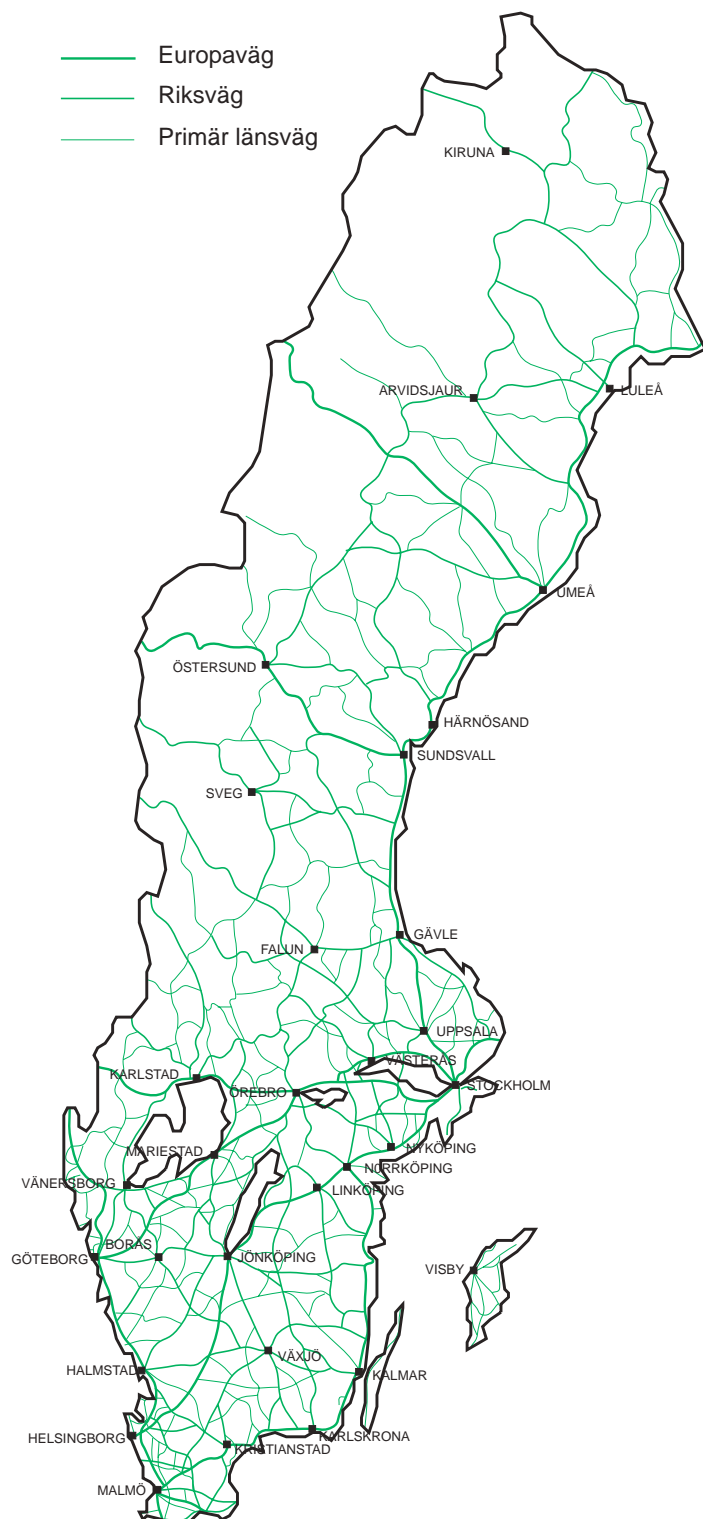
Tabell 32 Godstransporter 1900–1990

År	Transportarbete, miljarder tonkm	Godsmängd, miljoner	Ton per invånare och år	Medelavstånd, km	Fördelning på transportsätt, %				
					lastbil ¹	järnväg ²	sjöfart	flottning	övrigt
1900	4	-	-	-	0	42	25	23	10
1950	16	225	32	69	17	54	15	11	3
1960	22	290	39	75	31	50	10	8	1
1970	41	513	63	80	43	42	13	2	0
1980	50	482	58	104	45	33	22	0	0
1990	56	460	54	122	49	36	14	1	0

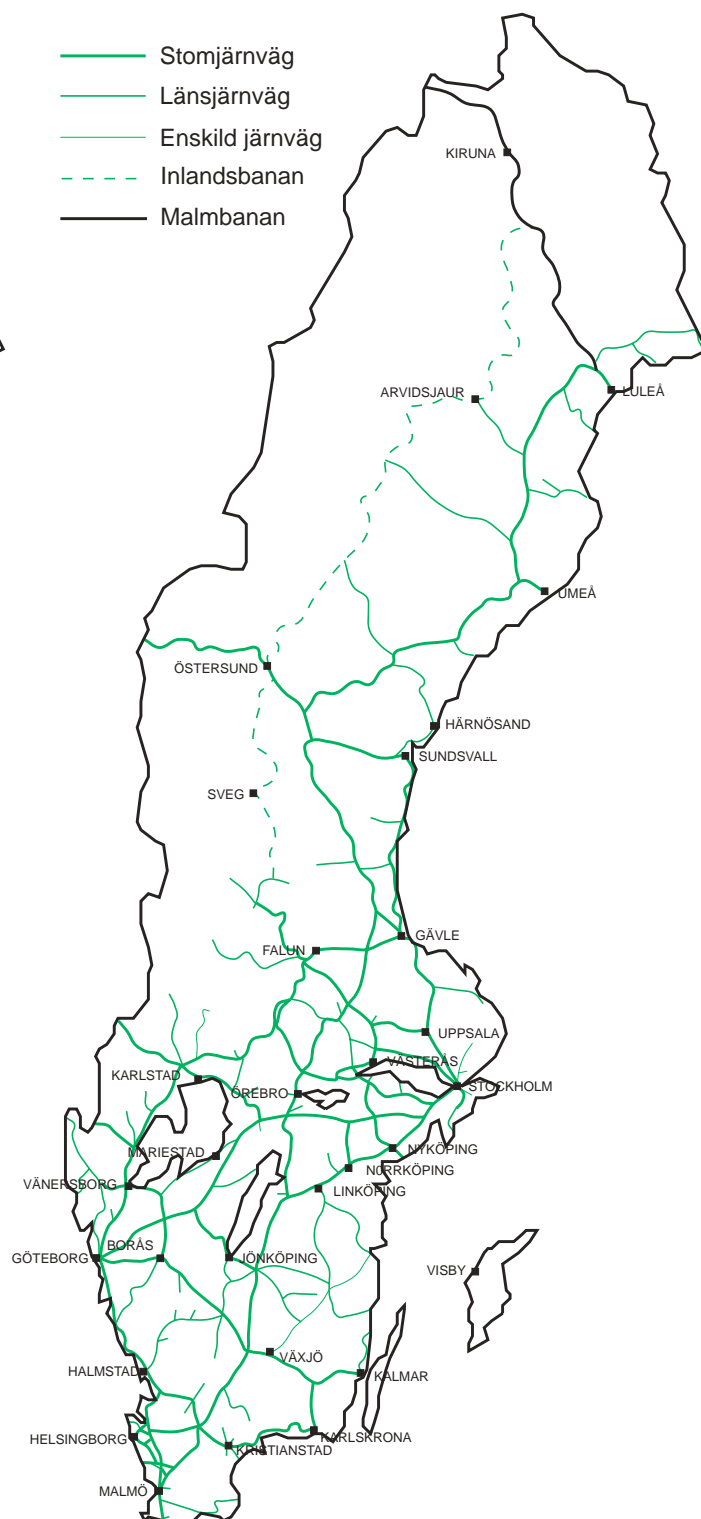
1) Inkl. inrikes färjetrafik

2) Inkl. transporter av lapplandsmalm

Figur 45 Vagnätet. Europavägar, riksvägar och primära länsvägar

Figur 46 Järnvägsnätet 1990. SJ och enskilda.

Tabell 33 Mark för transporter 1990. Längd i mil, areal i ha

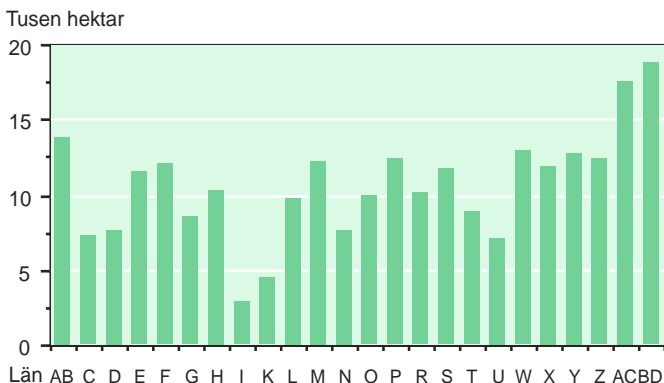
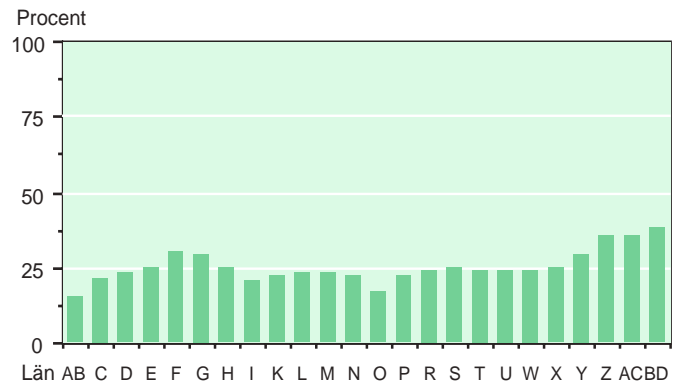
Län	Vägar och gator						Järnvägar		Flygplatser		Hamnar o lastageplatser ³		Totalt		
	Europa- o riksvägar		Länsvägar		Övr vägar och gator ¹		Totalt								
	Längd	Areal	Längd	Areal	Längd	Areal	Längd	Areal	Längd	Areal	Antal ²	Areal	Antal	Areal	
Stockholms	38	1 400	233	2 890	1 115	7 200	1 386	11 490	36	1 150	6	1 050	11	100	13 750
Upplands	37	1 070	354	2 850	380	2 250	771	6 170	26	750	1	250	9	25	7 200
Södermanlands	52	1 300	211	2 350	415	2 450	678	6 100	40	1 150	2	350	5	15	7 600
Östergötlands	55	1 580	400	4 090	680	4 000	1 135	9 670	43	1 300	4	500	3	25	11 500
Jönköpings	61	1 520	371	4 080	740	4 250	1 172	9 850	64	1 850	2	250	1	5	11 950
Kronobergs	53	1 290	307	3 240	560	3 150	920	7 680	24	700	3	150	-	-	8 550
Kalmar	62	1 420	339	3 700	675	3 700	1 076	8 820	37	1 050	5	250	10	40	10 150
Gotlands	-	-	149	1 810	125	700	274	2 510	-	-	1	275	5	15	2 800
Blekinge	20	440	134	1 490	325	1 850	479	3 780	15	450	1	100	4	20	4 350
Kristianstads	56	1 420	305	3 490	585	3 500	946	8 410	37	1 050	4	375	3	10	9 850
Malmöhus	48	1 470	355	4 120	710	4 900	1 113	10 490	40	1 150	4	425	9	200	12 250
Hallands	29	940	260	3 040	460	2 600	749	6 580	29	850	2	100	3	45	7 600
Göteborgs o Bohus	29	1 070	236	2 810	675	4 350	940	8 230	32	900	2	600	16	150	9 900
Älvsborgs	57	1 500	463	4 980	730	4 100	1 250	10 580	62	1 750	1	75	9	25	12 450
Skaraborgs	56	1 320	351	3 760	575	3 350	982	8 430	42	1 250	5	375	4	10	10 050
Värmlands	70	1 380	408	4 320	775	4 350	1 253	10 050	50	1 400	5	200	8	20	11 650
Örebro	50	1 210	239	2 670	600	3 450	889	7 330	48	1 400	3	100	-	-	8 850
Västmanlands	43	1 070	207	2 170	430	2 600	680	5 840	40	1 100	2	150	3	10	7 100
Kopparbergs	76	1 440	421	4 770	745	4 100	1 242	10 310	70	2 500	8	200	-	-	13 000
Gävleborgs	69	1 560	283	3 430	685	3 750	1 037	8 740	76	2 750	4	300	10	35	11 850
Västernorrlands	65	2 400	444	4 710	510	2 850	1 019	9 960	64	2 300	3	475	20	60	12 800
Jämtlands	93	1 800	505	5 120	460	2 450	1 058	9 370	79	2 850	2	175	-	-	12 400
Västerbottens	128	2 270	796	8 340	675	3 700	1 599	14 310	79	2 850	5	450	8	25	17 650
Norrbottens	163	2 820	706	7 320	615	3 600	1 484	13 740	124	4 500	10	500	4	25	18 750
Hela riket	1 411	33 700	8 375	91 550	32 200	144 750	42 000	270 000	1 156	37 000	85	7 675	145	850	320 100 ⁴

1) S.k. statskommunvägar, kommunala vägar och gator, enskilda vägar med statsbidrag och enskilda vägar utan statsbidrag i tätorter. Här ingår i rikssumman ca 18 000 mil enskilda vägar på landsbygden, vilka huvudsakligen är skogsbilvägar. Dessa vägars fördelning länsvis är inte känd.

2) Av Luftfartsverket godkända flygplatser. Därtill kommer ca 130 övriga flygplatser. I arealuppgiften ingår i huvudsak samtliga flygplatser.

3) "Aktiva" hamnar och lastageplatser. Här ingår inte separata fiskehamnar och småbåtshamnar. I förekommande fall är endast hamnområdet medräknat i antalet och inte de olika delhamnarna. Den totala hamnarealen torde ligga på 5–6 000 ha.

4) Varav ca 66 000 ha ej länsfördelat.

Figur 49 Mark med kommunikationer länsvis 1990. Tusen ha**Figur 50 Mark för kommunikationer 1990. Procent av totalt bebyggd areal**

nätet med tillhörande anläggningar upptog ca 37 000 ha. *Tabell 33 och figur 46.*

214 flygplatser på närmare 8 000 ha

1990 fanns det 214 hos luftfartsverket registrerade flygplatser, varav 85 var godkända för yrkesmässig passagerartrafik. *Tabell 33 och figur 47.* De 214 flygplatsernas sammanlagda areal uppgick till 7 700 ha.

145 hamnar och lastageplatser

Från olika källor kan antalet ”aktiva” hamnar och lastageplatser beräknas till 145 st. *Tabell 33 och figur 48.* En exakt avgränsning är dock ej möjlig. Dessa

upptar, upplagsplatser undantagna, en areal på ca 850 ha.

Det finns drygt 1 100 småbåtshamnar och flera hundratal fiskehamnar i landet. Många hamnar är naturligtvis kombinerade handelshamnar, fiskehamnar och småbåtshamnar. En grov uppskattning är att den totala arealen för hamnar inkl. upplagsplatser och uppläggningsplatser uppgår till 5–6 000 ha.

Totala kommunikationsytan lika stor som Gotland

Totalt åtgick 1990 ca 320 000 ha mark för kommunikationer. Då är inte inräknat mark för tele- eller radiokommunikationer. Den totala kommunikationsytan motsvarar hela Gotlands areal.

Mesta kommunikationsmarken finns i Norrland

Stora arealer kommunikationsmark såväl absolut som relativt finns i de två nordligaste länen. *Figureerna 49 och 50.* Därefter kommer Stockholms län med en stor areal, men med en låg andel i förhållande till övrig bebyggd areal.

En arealökning på 5–6 000 ha under 1980-talet

Förutom ökningen i skogsbilnätet kan arealökningen i kommunikationsmark uppskattas till 5–6 000 ha under 1980-talet. Ökningen i areal skogsbilvägar torde vara minst lika stor.

Snabbfakta

1990 fanns det:

42 000 mil vägar på 270 000 ha

1 150 mil järnvägar på 37 000 ha

Ca 7 700 ha mark med flygplatser

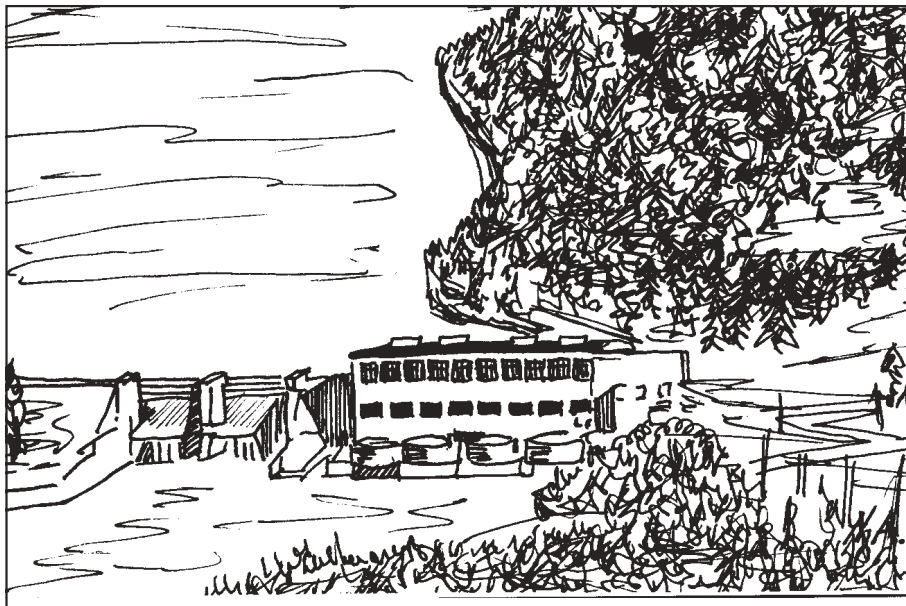
5–6 000 ha hamnområden

Totalt 320 000 ha mark för transporter

Förändringen i mark för transporter exkl. skogsbilvägar var 1980–1990: +5–6 000 ha

2.4.8 Mark med tekniska anläggningar

Ca 450 soptippar och drygt 2 000 avloppsreningsverk

I denna klass ingår här arealer för kraftstationer, vattenreningsverk, avloppsreningsverk, sopstationer med soptippar, pumpstationer samt distributionsanläggningar som ingår i överförings- eller distributionsnät för gas, värme eller elektricitet.

År 1990 var antalet kraftstationer (vattenkraft, konventionell värmekraft och kärnkraft) totalt 1 170. Antalet allmänna vattenreningsverk var 2 167 och antalet allmänna avloppsreningsverk 2 131. *Tabell B 11 i bilaga 1.*

Enligt en av SCB utörd undersökning om avfall och återvinning i kommunal regi 1990 fanns mer än 282 deponeringsanläggningar (soptippar) som under året deponerade minst 50 ton avfall samt 9 anläggningar för separering eller kompostering. Utöver anläggningar enligt ovan tillkommer ett okänt antal anläggningar inom industrin, och det totala antalet tippar i landet anges till ca 450 st.

12 000 ha mark med tekniska anläggningar

Enligt den beräkning som beskrivs under "Beräkning av arealen" upptog 1990 tekniska anläggningar en areal av ca 12 000 ha. *Tabell 34.* Av detta var ca 2 800 ha mark med kraftstationer (exkl. skyddszoner, vattenmagasin o dyl), 5 400 ha med reningsanläggningar och soptippar samt 3 800 ha med distributionsanläggningar. Utifrån SCBs undersökning om avfall och återvinning kan den areal som deponeringsanläggningarna har *tillstånd att deponera avfall på* beräknas till omkring 4 000 ha.

Arealförändringarna har under 1980-talet troligen varit små.

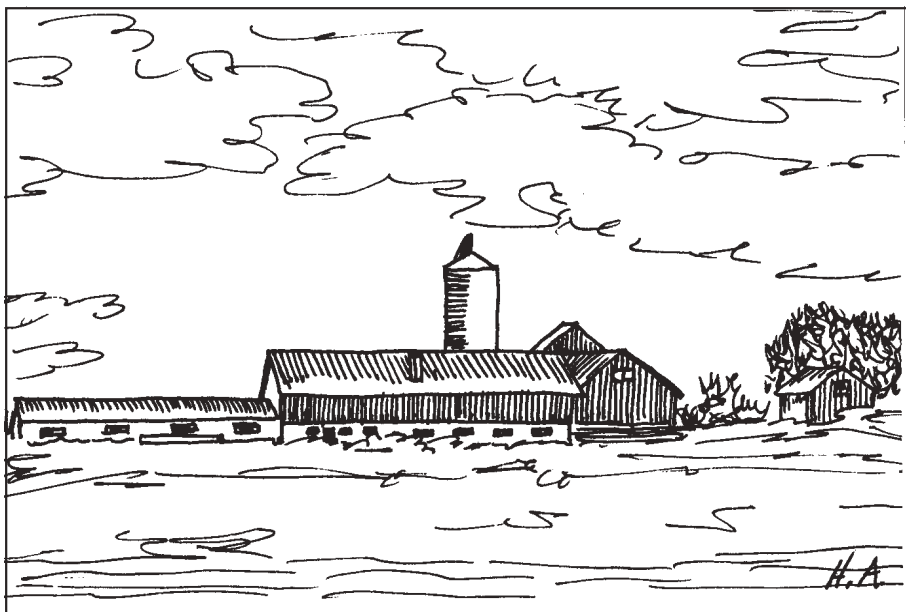
Beräkning av arealen

Arealerna för kraftstationer (exkl. ev. skyddszoner, vattenmagasin o. dyl.) är schablonberäknade vad gäller vattenfallsanläggningar med två ha per anläggning, utom för de 15 största, där schablonen satts till fem ha. Kärnkraftverkens areal har efter mätningar på kartor satts till 100 ha per anläggning. Arealen för konventionella värmekraftverk, reningsanläggningar och distributionsanläggningar har erhållits från fastighetstaxeringen 1990. Arealen har dock satts till max fem ha per taxeringsdel utom för distributionsanläggningar där den satts till max tre ha.

Tabell 34 Mark med tekniska anläggningar 1990

Län	Areal, ha
Stockholms	690
Uppsala	430
Södermanlands	320
Östergötlands	630
Jönköpings	470
Kronobergs	460
Kalmar	640
Gotlands	130
Blekinge	250
Kristianstads	410
Malmöhus	710
Hallands	510
Göteborgs o Bohus	380
Älvsborgs	670
Skaraborgs	440
Värmlands	590
Örebro	460
Västmanlands	330
Kopparbergs	760
Gävleborgs	660
Västernorrlands	580
Jämtlands	510
Västerbottens	490
Norrbotens	520
Hela riket	12 040

2.4.9 Övrig bebyggd mark

Beräkning av arealen

Arealerna för jordbrukets ekonomibyggnader har satts till 0,7 hektar per jordbruksföretag. Byggnader tillhöriga övriga kategorier inom denna klass har tilldelats en areal på 1 hektar.

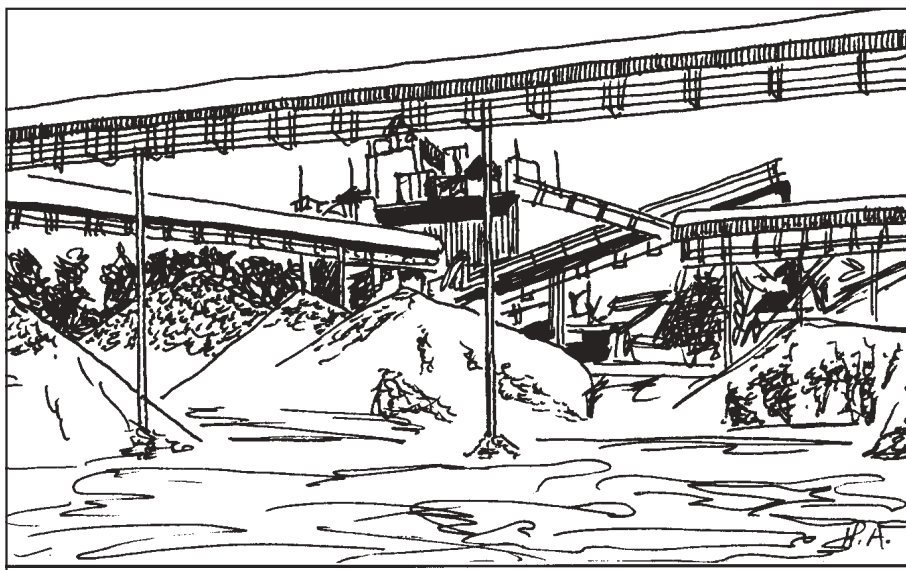
72 500 ha övrig bebyggd mark

I denna klass ingår här arealer för lantbrukets ekonomibyggnader, växthus och djurstallar, saneringsbyggnader enligt fastighetstaxeringen, byggnad på täktfastighet, vissa skattefria byggnader samt försvarsbyggnader. Den sammanlagda arealen som 1990 upptogs av dessa byggnader har här beräknats till 72 500 ha. *Tabell 35.*

Tabell 35 Övrig bebyggd mark 1990

Län	Areal, ha
Stockholms	1 800
Uppsala	2 300
Södermanlands	1 800
Östergötlands	3 200
Jönköpings	3 600
Kronobergs	2 600
Kalmar	3 300
Gotlands	1 700
Blekinge	1 400
Kristianstads	4 700
Malmöhus	5 300
Hallands	3 600
Göteborgs o Bohus	2 900
Älvsborgs	5 700
Skaraborgs	5 600
Värmlands	3 700
Örebro	2 200
Västmanlands	2 000
Kopparbergs	2 200
Gävleborgs	2 700
Västernorrlands	2 700
Jämtlands	2 200
Västerbottens	3 400
Norrbottnens	1 900
Hela riket	72 500

2.5 Täkter

11 400 sysselsatta, mer än 5 000 täkter

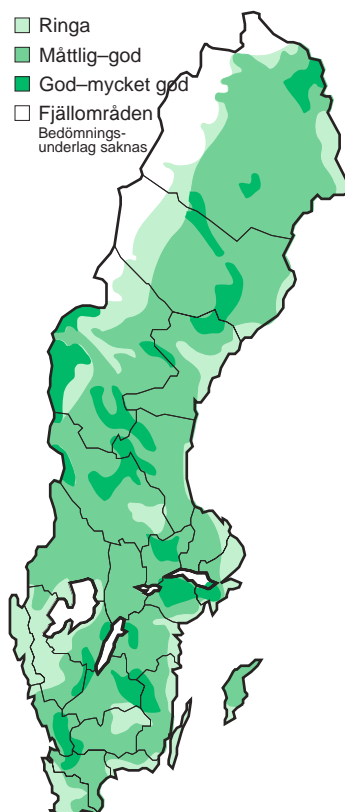
Antalet sysselsatta inom gruv- och täktverksamhet var 1990 ca 11 400 personer. Samma år fanns det ca 4 600 grus- och sandtäkter, ca 270 bergtäkter och 170 industrimineraltäkter med tillstånd. Idessa var grusuttaget under 1990 ca 100 milj. ton och industrimineraluttaget ca 10 milj. ton. Tillgången på naturgrus framgår av *figur 51* och produktionen av *figur 52*.

Antalet täkter har under 1980-talet minskat med ca 2 500 st. Samtidigt har antalet sysselsatta inom sektorn minskat med närmare 5 000 personer – nästan allt inom malmbrytningen.

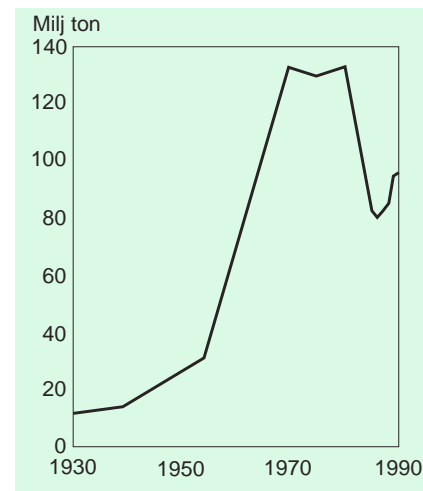
17 500 ha täktmark –förutom torvtäkter.

Arealen som upptas av täkter exkl. torvtäkter kan grovt uppskattas till 17 500 ha. *Tabell 36*. Här är då medräknat för täktverksamheten erforderliga ytor för vägar, upplag osv.

Figur 51 Områden med olika tillgång på naturgrus

Figur 52 Produktion av grusmaterial 1930–1990

Tabell 36 Mark med grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter 1990

Län	Antal täkter	Areal, ha
Stockholms	83	1 100
Uppsala	53	250
Södermanlands	106	700
Östergötlands	173	650
Jönköpings	299	750
Kronobergs	206	750
Kalmar	296	900
Gotlands	135	600
Blekinge	97	300
Kristianstads	189	1 350
Malmöhus	60	600
Hallands	150	700
Göteborgs o Bohus	97	400
Älvsborgs	410	1 450
Skaraborgs	220	700
Värmlands	235	650
Örebro	155	800
Västmanlands	97	550
Kopparbergs	280	600
Gävleborgs	215	850
Västernorrlands	403	650
Jämtlands	297	500
Västerbottens	550	1 100
Norrbottens	282	700
Hela riket	5 087	17 500

Beräkning av arealen

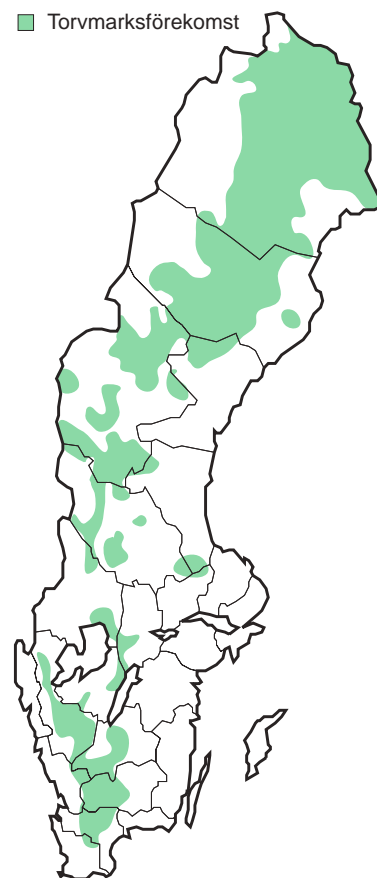
Arealuppgifterna för sand-, grusberg- och industrimineraltäkter har hämtats från 1990 års fastighetstaxering. Som täktmark skall i taxeringen bl.a. upptas mark som omfattas av täktplan. Denna areal är ofta betydligt större än den areal där brytning pågår, och kontroll av arealuppgiften har därför skett på så sätt att täkter med i fastighetstaxeringen angiven areal på 15 ha och större i största möjliga utsträckning letats upp på ekonomiska kartan, och därmed i allmänhet krävt justering. För täkter som inte hittats på ekonomiska kartan har maxarealen satts till 15 ha. Troligt är att den nedan redovisade arealen ändå är högre än den verkliga arealen för aktiv täktverksamhet.

Ca 15–20 000 ha används vid torvproduktion

Torvmarksförekomsterna redovisas i figur 53.

Torv bryts antingen som energitorv eller odlingsorv. 1990 bröts 3,44 milj. m³ energitorv och ca 1 milj. m³ odlingsorv. Energitorven bröts på en yta av 6 600 ha. Flera företag producerar både energitorv och odlingsorv, och det översta torvlagret tas ofta till odlingsorv. Att därför ange en arealuppgift för brytning av odlingsorv är svårt, möjligen tillkommer 1–2 000 ha. Den totala torvbrytningsarealen 1990 skulle därmed ligga på 8–9 000 ha. Mellan 40 och 50 procent av arealen för bearbetningskoncession används som brytningsområde, resten används för vägar, lagring, personalutrymmen osv. Det totala verksamhetsområdet för torvbrytning torde därför ligga på 15–20 000 ha. Statistik över arealens fördelning länsvis saknas. En stor del av den här angivna arealen torde ingå i den under 2.6 Våtmark-myrräddade arealen.

Figur 53 Torvmarksförekomster. Områden >50 ha

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom gruv- och täktverksamhet 1990: 11 400 personer

Förändring 1980–1990: -4 800 personer

Grusuttag 1990: ca 100 milj ton

Antal grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter med tillstånd 1990: 5 087 st

Mark med grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter 1990: ca 17 500 ha

Torvbrytningen 1990 var 3,44 milj. ton energitorv och ca 1 milj. ton odlingsorv

Mark använd i torvproduktionen 1990: 15–20 000 ha

2.6 Våtmark–myr

Flera definitioner

Flera definitioner på begreppet våtmark finns, och benämningen våtmark används med varierande betydelse inom olika samhällssektorer. Ett närbesläktat begrepp är sankmark. Topografiska kartans redovisning av sankmarker ligger till grund för figur 54. Här används den definition på våtmark som tillämpas i Naturvårdsverkets rikstäckande våtmarksinventering. Där sägs att "Våtmark är sådan mark där vattnet under en stor del av året finns nära under, i eller strax över markytan samt vegetations-täckta vattenområden".

Våtmarkerna delas in enl. följande:

Myrar dvs. torvbildande våtmarker som inte väsentligt påverkas av sjö- eller havsvatten eller vatten från vattendrag. Myrarna delas in i tre klasser:

Mossar dvs. myrar som inte påverkas av vatten från fastmarken. Mossarna kan vara skogsbevuxna, vanligen med tall, s.k. tallmossar eller öppna.

Kärr dvs. myrar som åtminstone till

viss del påverkas av fastmarksvatten. Kärren kan vara öppna, buskbeklädda, glest eller tätt trädäckta, i det senare fallet räknas de ibland som sumpskogar.

Blandmyrar, myrar som består av en blandning av mosse och kärrelement.

Stränder, våtmarker som i stor utsträckning påverkas av vatten från sjöar, hav eller vattendrag. Även stränderna kan vara skogsbevuxna och kallas då strandskogar eller sumpskogar. Stränderna delas in i två klasser:

Stränder utmed sjöar eller vattendrag
Havsstränder

Övriga våtmarker, fuktiga till våta marker som inte är stränder eller torvmarker. Exempel: fukthedar, fuktängar och vissa sumpskogar.

9,3 milj. ha våtmark, varav 5 milj. ha myr

Enligt Naturvårdsverkets rapport "Våtmarker och deras betydelse" finns det 9,3 milj. ha våtmarker i landet, vilket

utgör 23 procent av den totala landarealen. Av detta är ca 5 milj. ha myr, varav 3,6 milj. ha är öppen myr. Resterande del av myrarealen är trädbevuxen, och benämns då sumpskog. Sumpskog finns också på stränder och övriga våtmarker. Den totala arealen sumpskog i landet beräknas uppgå till 5,1 milj. ha. Här redovisas endast myrmarken länsvis fördelad. Övriga typer av våtmarker ingår i redovisningen på annat håll i denna publikation.

Enligt tabell 37 finns det 4 945 000 ha myrareal i landet. Uppgifterna kommer från riksskogstaxeringen, och påslag har gjort med känd myrareal inom

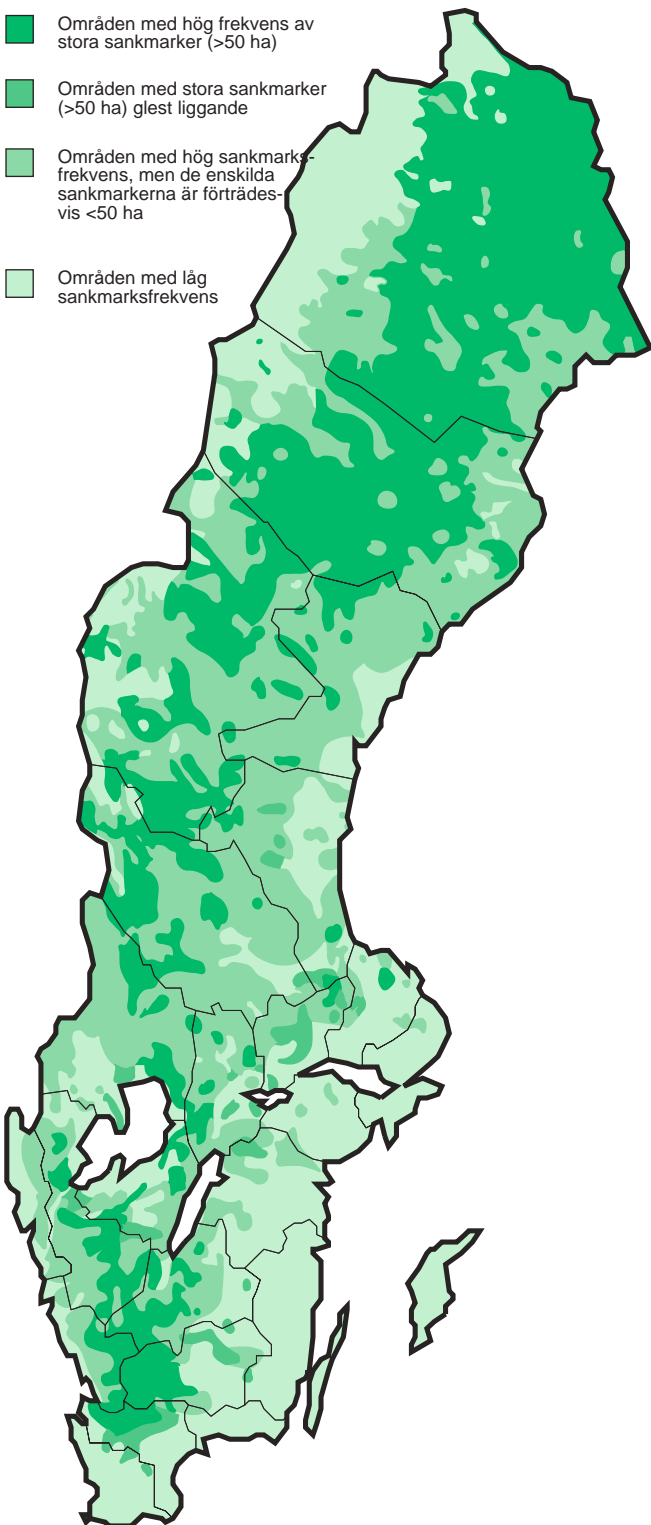
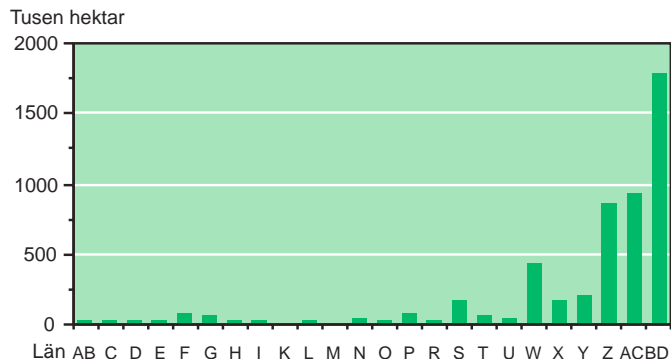
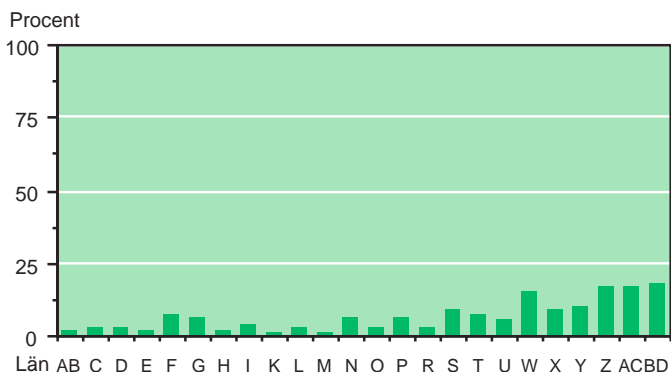
Tabell 37 Myrmark¹

Län	Areal	Proc av landareal
Stockholms	11 000	1,7
Uppsala	17 000	2,4
Södermanlands	17 000	2,8
Östergötlands	22 000	2,1
Jönköpings	73 000	7,3
Kronobergs	55 000	6,5
Kalmar	25 000	2,2
Gotlands	10 000	3,2
Blekinge	3 000	1,0
Kristianstads	18 000	3,0
Malmöhus	4 000	0,8
Hallands	32 000	5,9
Göteborgs o Bohus	14 000	2,7
Älvsborgs	73 000	6,4
Skaraborgs	21 000	2,6
Värmlands	152 000	8,6
Örebro	57 000	6,7
Västmanlands	33 000	5,2
Kopparbergs	422 000	15,0
Gävleborgs	156 000	8,6
Västernorrlands	202 000	9,3
Jämtlands	851 000	17,2
Västerbottens	913 000	16,5
Norrbottens	1 764 000	17,8
Hela riket	4 945 000	12,0

1) Inkl. s.k. klimatimpediment, som består av plan och fuktig tundraliknande mark i Norrland

Figur 54 Sankmarksfördelningen

- Områden med hög frekvens av stora sankmarker (>50 ha)
- Områden med stora sankmarker (>50 ha) glest liggande
- Områden med hög sankmarksfrekvens, men de enskilda sankmarkerna är förträdesvis <50 ha
- Områden med låg sankmarksfrekvens

Figur 55 Myrrealer länsvis. Tusen ha**Figur 56 Myrrealer länsvis. Procent av landarealen**

nationalparker, vilka inte ingår i riksskogstaxeringens ägoslagsfördelning. Vissa skjutfält och reservat ingår inte heller, varför den totala myrrealen i landet troligen uppgår till drygt 5 milj. ha.

Av den totala myrrealen ligger ca 30 procent i Norrbottens län, och utgör där 18 procent av länets landareal. Övriga län där 15 procent eller mer av arealen utgörs av myr är Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län. De lägsta andelarna myrreale har Malmöhus län och Blekinge län. *Figurerna 54, 55 och 56.*

Förändringarna i areal myrmark är svåra att fastställa. Uppgifter från riksskogstaxeringarna tyder dock på att myrrealen har minskat med ett par hundra tusen hektar sedan 1940-talet.

Snabbfakta

Areal våtmark: 9,3 milj. ha – 23 procent av landarealen
 Areal myrmark: ca 5 milj. ha – 12 procent av landarealen
 Minskning i myrreale: ca 200 000 ha sedan 1940-talet

2.7 Berg, fjäll och övrig mark

Fem gånger så mycket fjäll som berg i dagen

2,3 procent av landarealen är täckt av berg i dagen och stenbunden mark, och 12,1 procent av fjäll. *Tabell 38*. Uppgifterna är hämtade från riksskogstaxeringarna, och ett visst påslag har gjorts på fjällarealuppgiften med hänsyn till fjällarealen i de skyddade områdena som inte ingår i taxeringarna. Med fjäll avses här områden ovan barrskogsgränsen, vilka mestadels är kala. Dock kan björk förekomma rikligt och barrträd sparsamt.

Mer än en femtedel av Göteborgs och Bohus län är berg i dagen

Den procentuellt sett högsta arealen berg i dagen finns i Göteborgs och Bohus län med 21 procent. Därefter kommer Stockholms län med 11,9 procent.

Fjällen är klart dominerande i Norrbottens län där närmare en tredjedel av landarealen täcks av fjäll. *Figurerna 57 och 58*.

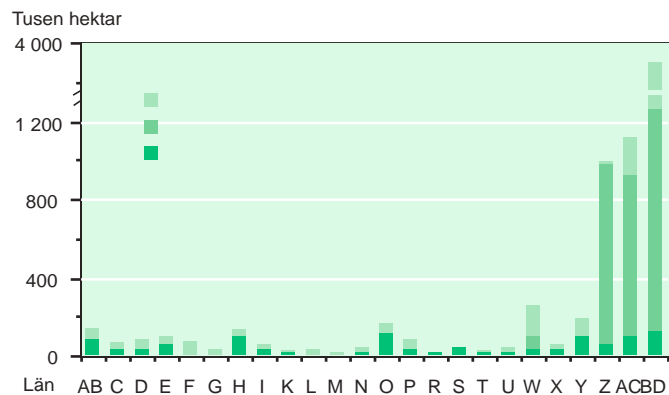
Tabell 38 Berg, fjäll och övrig mark

Län	Berg m m		Fjäll		Övrig mark	
	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	77 000	11,9	–	–	55 300	8,5
Uppsala	21 000	3,0	–	–	41 550	5,9
Södermanlands	29 000	4,8	–	–	45 850	7,6
Östergötlands	59 000	5,6	–	–	37 400	3,5
Jönköpings	2 000	0,2	–	–	62 200	6,3
Kronobergs	1 000	0,1	–	–	24 300	2,9
Kalmar	89 000	8,0	–	–	45 000	4,0
Gotlands	30 000	9,6	–	–	28 500	9,1
Blekinge	13 000	4,4	–	–	14 350	4,9
Kristianstads	1 000	0,2	–	–	19 950	3,3
Malmöhus	1 000	0,2	–	–	10 350	2,1
Hallands	12 000	2,2	–	–	31 850	5,8
Göteborgs o Bohus	108 000	21,0	–	–	55 050	10,7
Älvsborgs	33 000	2,9	–	–	43 600	3,8
Skaraborgs	9 000	1,1	–	–	2 400	0,3
Värmlands	37 000	2,1	–	–	6 600	0,4
Örebro	9 000	1,1	–	–	22 700	2,7
Västmanlands	7 000	1,1	–	–	35 450	5,6
Kopparbergs	21 000	0,7	77 000	2,7	162 300	5,8
Gävleborgs	22 000	1,2	–	–	34 200	1,9
Västernorrlands	93 000	4,3	–	–	90 800	4,2
Jämtlands	58 000	1,2	917 000	18,5	15 950	0,3
Västerbottens	90 000	1,6	835 000	15,1	185 950	3,4
Norrbottens	125 000	1,3	3 160 000	31,9	240 600	2,4
Hela riket	948 000	2,3	4 989 000	12,1	1 183 850	2,9

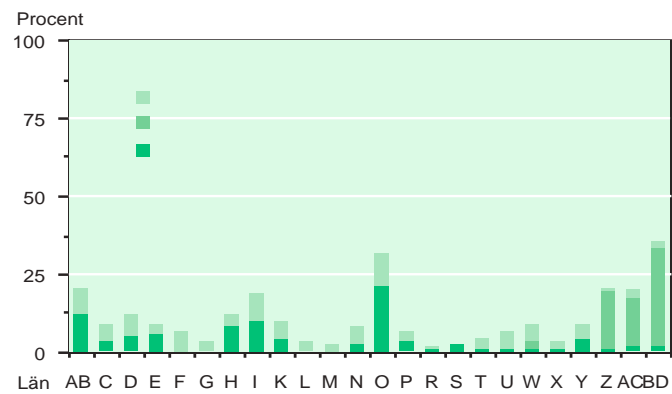
Övrig mark

Övrig mark består här av skillnaden mellan totala landarealen och summan av arealerna för de olika markanvändningskategorierna som presenterats tidigare i denna publikation. Storleken på denna post måste anses vara osäker. Här ingår impedimentsmark av olika slag, vissa våtmarker, kraftledningsgator, mindre sjöar och vattendrag osv.

Figur 57 Arealer berg, fjäll och övrig mark länsvis. Tusen ha

Figur 58 Arealer berg, fjäll och övrig mark. Procent av landarealen

2.8 Vatten

Olika typer av vatten

Havet indelas i rättsligt avseende i inre vatten, territorialhav och "fritt hav". Dessutom förekommer s.k. tilläggszoner, fiskezoner och ekonomiska zoner. Till det inre vattnet räknas – förutom insjöar, kanaler och vattendrag – vattenområden innanför och mellan uddar, öar, holmar och skär. Gränsen mellan inre vatten och territorialhavet utgörs av den s.k. baslinjen. Där territorialhavet slutar, vid territorialgränsen, vidtar det fria havet.

Insjöar, kanaler och vattendrag

Här redovisas endast de samlade arealuppgifterna för insjöar, kanaler och vattendrag. Totalt uppgår denna areal till 3 903 500 ha eller 39 035 km². *Tabell 39*. Detta motsvarar 8,7 procent av rikets totala areal. De fyra största insjöarna upptar tillsammans drygt 900 000 ha, eller 23 procent av vattenarealen. De 10 största sjöarna redovisas i *tabell 40*.

Ca 90 000 sjöar

Antalet sjöar i landet större än en hektar brukar uppges till ca 90 000 st. Uppgifterna i *tabell 39* om antalet sjöar i olika storleksklasser kommer från Svenskt sjöregister där ca 52 000 sjöar är medtagna. De ca 40 000 sjöar som inte har tagits med är huvudsakligen sjöar med en areal mindre än 10 ha belägna i fjällområdena och inre delarna av Norrland. Trots det stora antalet upptar dessa utelämnade sjöar dock endast ca 3 procent av den totala sjöytan i landet.

Mycket vatten i Norrbottens län – lite i Gotlands

Arealen vatten är i särklass störst i Norrbottens län med närmare en femtedel av vattenarealen exkl. de fyra största sjöarna. Den högsta andelen vatten av totalarealen har Kronobergs län, och den lägsta andelen Gotlands län. *Figur 60 och 61*.

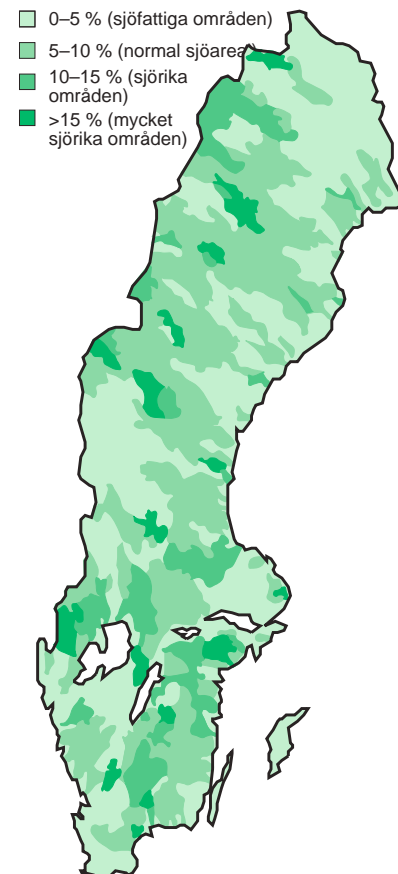
Vattnets fördelning på flodområden

redovisas i *figur 59*. Vissa av de områden som med hänsyn till sjöarealen betecknas som sjöfattiga är dock sjörika om man ser till antalet sjöar. Detta gäller speciellt på västsidan av sydsvenska höglandet och delar av inre Bohuslän.

Stor reglerad sjöyta

I många vattendrag i landet är vattenflödet reglerat. Det huvudsakliga syftet med regleringen är att tillgodose samhällets energibehov. Den reglerade sjöytan omfattar närmare 2 milj. ha, vilket

Figur 59 Sjöarealen i procent av den totala arealen inom flodområdet

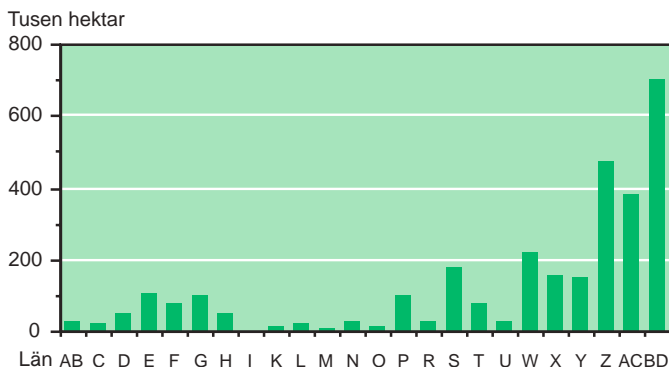
Tabell 39 Antal sjöar per län¹ och total vattenareal²

Storleksklass, ha	1–	10–	100–	1 000–	>	Summa	Areal, % av	
Län	10	100	1 000	10 000	10 000		ha	tot areal
Stockholms	417	284	63	2	1	767	29 780	4,4
Uppsala	104	72	39	4		219	19 400	2,7
Södermanlands	358	270	74	11	1	714	52 090	7,9
Östergötlands	1 223	631	134	14	2	2 004	106 680	9,2
Jönköpings	1 039	543	121	9		1 712	75 820	7,1
Kronobergs	560	392	90	13	2	1 057	96 590	10,2
Kalmar	1 121	667	112	3		1 903	49 530	4,2
Gotlands	53	20	6			79	3 240	1,0
Blekinge	620	237	10			867	10 930	3,6
Kristianstads	195	118	20	5		338	22 710	3,6
Malmöhus	90	23	8	3		124	9 190	1,8
Hallands	642	274	35	2		953	25 650	4,5
Göteborgs o Bohus	589	216	33	1		839	16 410	3,1
Älvsborgs	1 976	727	117	15	1	2 836	98 260	7,9
Skaraborgs	199	92	24	5	1	321	27 280	3,3
Värmlands	1 824	938	268	25	1	3 056	178 760	9,2
Örebro	823	471	107	15		1 416	78 250	8,4
Västmanlands	293	205	67	2		567	30 130	4,6
Kopparbergs	(2 671)	1 324	298	21	1	(4 315)	220 240	7,2
Gävleborgs	1 805	980	235	17		3 037	153 050	7,8
Västernorrlands	(2 069)	1 203	258	15		(3 545)	145 590	6,3
Jämtlands	(2 117)	2 179	470	53	4	(4 823)	475 360	8,8
Västerbottens	(2 094)	2 564	623	47	1	(5 329)	379 230	6,4
Norrbottnens	(6 216)	4 944	778	76	7	(12 018)	697 520	6,6
Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren ³							901 810	
Hela riket	(29 095)	19 374	3 990	358	22	(52 839)	3 903 500	8,7

1) Vid fördelningen på storleksklasser anses en sjö tillhöra endast det län, i vilket utloppspunkten ligger. För Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har urvalet i minsta storleksklassen begränsats. Se texten.

2) I vattenarealen ingår allt vatten utom de allra minsta sjöarna och mindre vattendrag.

3) Antalsmässigt ingår dessa i länsuppgifterna. Olika källor och olika beräkningar gör att den sammanlagda arealen för dessa sjöar inte stämmer med den i tabell 40 uppgivna arealen.

Figur 60 Vattenarealer länsvis¹. Tusen ha

1) Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren är inte länsfördelade

Tabell 40 De 10 största sjöarna

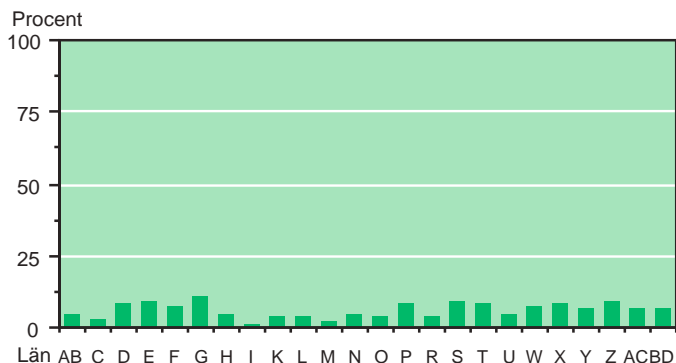
Namn	Areal, ha
Vänern	558 500
Vättern	191 200
Mälaren	114 000
Hjälmaren	48 400
Storsjön i Jämtland	45 600
Siljan med Insjön och Orsasjön	35 400
Torneträsk	32 300
Uddjaure	25 200
Hornavan	25 000
Akkajaure	24 200

utgör mer än hälften av den totala vattenarealen i landet. *Figur 62.*

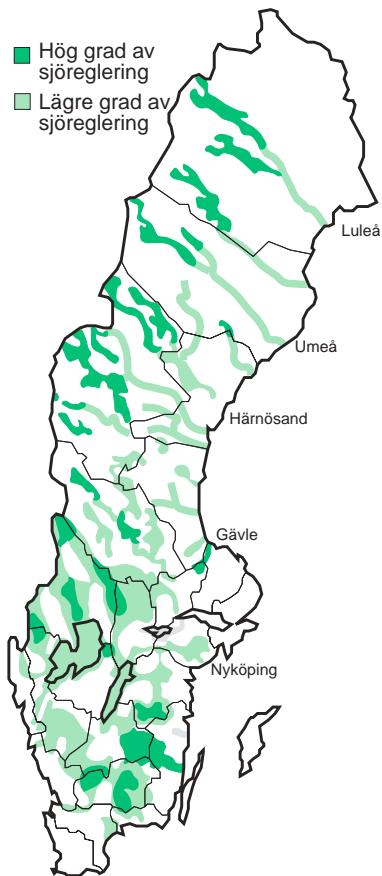
Vattenuttaget är ca 3 600 milj. m³

Det årliga uttaget av vatten i det svenska samhället ett genomsnittså under 1980-talet har beräknats till 3 606 milj m³, exkl kärnkraftverkens användning. Av denna volym utgör sötvatten 2 983 milj m³, varav 635 milj. m³ var grundvatten och 2 348 milj. m³ var ytvatten från sjöar och vattendrag. Resterande 633 milj. m³ av uttaget var havsvatten. Därtill använder kärnkraftverken närmare 9 000 milj. m³ havsvatten som kylvatten.

Det i särklass största uttaget stod industrin för, med 70 procent av totalen. *Tabell 41.*

Figur 61 Vattenarealer länsvis¹. Procent av totalarealen

Figur 62 Vattenkraftsreglering

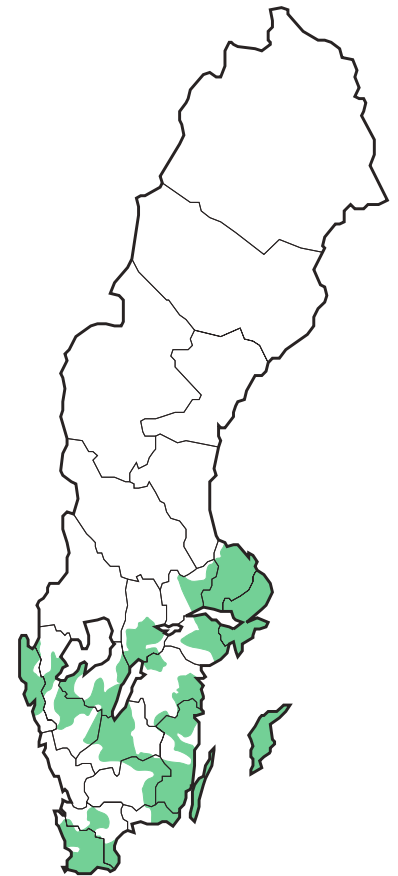

Tabell 41 Vattenanvändningen

Sektor	Milj m ³	Andel
Hushållen	575	16
Jordbruket	171	5
Industrin	2 540	70
Övriga	320	9
Totalt	3 606	100

Då samma vatten kan användas flera gånger i ett vattensystem betyder detta att anspråken på sötvattenresurserna är lägre än 3 606 milj. m³. Kvantitetsmässigt utgör inte uttaget något hot mot våra vattentillgångar. Lokalt kan man dock på flera håll peka på konflikt- och bristsituationer vad gäller vattenförsörjningen, speciellt under torrår. En karta över områden med vattenbrist presenteras i figur 63. Vattenbrist har definierats som områden där den s.k. medellångvattenföringen ut ur området understiger 2 m³ per sekund.

Figur 63 Områden med vattenbrist

Snabbfakta

Areal vatten: 3,9 milj. ha – 8,7 procent av totalarealen
 Vätern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren: 0,9. milj ha
 Antal sjöar större än 1 ha: ca 90 000 st
 Vattenuttaget per år: ca 3,6 miljarder m³

